

FOUNDATION FOR
THE PRESERVATION
OF JEWISH HERITAGE
IN POLAND

FUNDACJA
OCHRONY
DZIEDZICTWA
ŻYDOWSKIEGO

www.fodz.pl

przywróćmy pamięć

program edukacyjny

„Przywróćmy Pamięć”

Edycja 2008

Działania realizowane w poszczególnych miejscowościach

przywroćmy pamięć

program edukacyjny

„Przywroćmy Pamięć”

Edycja 2008

Działania realizowane w poszczególnych miejscowościach

FOUNDATION FOR
THE PRESERVATION
OF JEWISH HERITAGE
IN POLAND

FUNDACJA
OCHRONY
DZIEDZICTWA
ŻYDOWSKIEGO

www.fodz.pl

Spis miejscowości

6	Rozdział 1. Województwo dolnośląskie	30	RZESZÓW
6	GŁOGÓW	31	STRZYŻÓW
7	KŁODZKO		
7	TRZEBNICA	32	Rozdział 10. Województwo podlaskie
8	WROCŁAW	32	BIELSK PODLASKI
		32	CIECHANOWIEC
9	Rozdział 2. Województwo kujawsko-pomorskie	33	KNYSZYN
9	NAKŁO NAD NOTECIĄ	34	MILEJCZYCE
9	STRZELNO	35	SUCHOWOLA
		36	WASILKÓW
11	Rozdział 3. Województwo lubelskie	36	WYSOKIE MAZOWIECKIE
11	KRAŚNIK		
11	LUBLIN	38	Rozdział 11. Województwo pomorskie
12	ŁUKÓW	38	GDĄSK
		38	SŁUPSK
13	Rozdział 4. Województwo lubuskie		
13	GORZÓW WIELKOPOLSKI	39	Rozdział 12. Województwo śląskie
14	WSCHOWA	39	BĘDZIN
		40	BIELSKO-BIAŁA
15	Rozdział 5. Województwo łódzkie	41	CHORZÓW
15	ŁÓDŹ	41	CZĘSTOCHOWA
16	TOMASZÓW MAZOWIECKI	42	GOLESZÓW
17	ZDUŃSKA WOLA	43	RADLIN
		44	SOSNOWIEC
18	Rozdział 6. Województwo małopolskie	44	SZCZOKOCINY
18	BRODY	45	WODZISŁAW ŚLĄSKI
18	GOŃCZA		
19	TARNÓW	46	Rozdział 13. Województwo świętokrzyskie
		46	BODZENTYN
21	Rozdział 7. Województwo mazowieckie	46	CIESZKOWY
21	KOZIENICE	47	KIELCE
22	MIEDZNA	47	SOBKÓW
23	PIASTÓW	48	STARACHOWICE
23	RADOM		
25	ŻUROMIN	49	Rozdział 14. Województwo warmińsko-mazurskie
		49	GOŁDAP
26	Rozdział 8. Województwo opolskie	49	PASŁĘK
26	BIAŁA		
26	BYCZYNA	50	Rozdział 15. Województwo wielkopolskie
27	OPOLE	50	MUROWANA GOŚLINA
28	STRZELCE OPOLSKIE	51	POZNAŃ
		53	ZBĄSZYŃ
29	Rozdział 9. Województwo podkarpackie		
29	BIRCZA	54	Rozdział 16. Województwo zachodnio-pomorskie
30	JASŁO	54	SZCZECIN

Wstęp

Program edukacyjny „Przywróćmy Pamięć” został stworzony w roku 2005 przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w celu przywracania lokalnym społecznościom pamięci o wielokulturowej historii kraju oraz wzmacniania identyfikacji młodzieży z dziedzictwem kulturowym swojego miejsca pochodzenia. Realizowany jest w szkołach na terenie całej Polski, projekty uczniów i nauczycieli służą nie tylko edukacji, ale włączają też członków lokalnych społeczności do wspólnych działań, spotkań i dyskusji na tematy związane z historią i kulturą danej miejscowości.

W Polsce na przestrzeni wieków spotykały się różne kultury i religie, które dzięki pokojowemu współistnieniu stworzyły niezwykle, wielokulturowe dziedzictwo. Ważną częścią tej wieloetnicznej społeczności byli Żydzi, którzy w czasie II wojny światowej padli ofiarą okrutnego ludobójstwa. Śladem ich obecności są dziś nie tylko liczne zabytki architektury oraz opuszczone cmentarze, ale także ważny wkład w rozwój kultury i sztuki polskiej. Młodzi ludzie w ramach programu „Przywróćmy Pamięć” odkrywają to wielokulturowe dziedzictwo i przywracają pamięć o nim, wierząc, że w ten sposób lepiej zrozumieją siebie nawzajem i swoje otoczenie oraz przyczynią się do budowania świata opartego na uniwersalnych wartościach i poszanowaniu drugiego człowieka. Program ten jest także hołdem złożonym ofiarom Holocaustu.

Niniejsza publikacja zawiera opis projektów zrealizowanych jesienią 2008 roku w ramach Programu „Przywróćmy Pamięć” w 62 wybranych szkołach i ośrodkach kultury. Oceniamy, że z jego przesłaniem zetknęło się tylko w tym okresie 25,000 osób. W zależności od warunków realizacji projektu, uczestnicy koncentrowali się na odtwarzaniu historii lokalnych społeczności żydowskich, organizowaniu różnorodnych wydarzeń publicznych na rzecz tolerancji, dialogu międzyreligijnego, promocji wielokulturowego dziedzictwa regionu, kultury żydowskiej lub też działaniach artystycznych. Ważnym elementem projektów była integracja środowisk lokalnych wokół i budowanie porozumień społecznych.

Podobnie jak w zeszłorocznej edycji programu, uczniowie mieli do dyspozycji cztery ścieżki metodyczne. Dzięki wyborowi konkretnych ścieżek, jednej lub kilku, młodzież miała możliwość lepszego zaplanowania swojej aktywności w ramach projektu oraz dostosowania jej do lokalnej specyfiki.

Ścieżki metodyczne:

1. Usłyszymy historię – projekty wykorzystujące historię mówioną. Młodzież przeprowadzała wywiady z osobami starszymi, pamiętającymi czasy przedwojenne i swoich żydowskich sąsiadów. Dawało to możliwość pogłębienia świadomości historycznej, poznania losu swojego regionu oczami jego mieszkańców, „doświadczenia” indywidualnych losów mieszkańców danej miejscowości oraz dziejów żydowskich zabytków.
2. Uczymy się od siebie nawzajem – podstawą projektów opartych na tej metodzie jest edukacja rówieśnicza. Uczniowie przygotowywali lekcje i materiały naukowe dla swoich rówieśników oraz mieszkańców regionu, ucząc się najpierw sami, a następnie organizując zajęcia dla innych, które oprócz wartości edukacyjnej służyły również integracji lokalnych środowisk na bazie wspólnego dziedzictwa kulturowego.

-
3. Młodzi liderzy regionów – projekty działań obywatelskich na rzecz promocji miejscowości. Młodzi ludzie nawiązywali partnerstwa lokalne w celu stworzenia dla nich strategii promocji – angażowali lokalne media, podejmowali rozmowy z lokalnymi władzami, organizowali akcje promocyjne. Dodatkową wartością tej metody działania było kształtowanie postaw obywatelskich.
 4. Pamięć w sztuce – projekty wykorzystujące działalność artystyczną jako narzędzie dialogu społecznego. Uczniowie, współpracując z lokalnym środowiskiem artystycznym, inicjowali wspólną realizację wydarzeń artystycznych, często mających miejsce w przestrzeni publicznej. Inspiracją dla młodych artystów były ich własne doświadczenia zdobyte podczas poznawania kultury żydowskiej, co powodowało wzmacnianie identyfikacji z miejscem pochodzenia i jego dziedzictwem kulturowym.

Program „Przywróćmy Pamięć” to zaproszenie do poszukiwań i odkrywania przeszłości. Młodzi ludzie, zbierając informacje i dokumenty związane z obecnością Żydów w ich miejscowości i regionie, odkrywają ogromną wartość lokalnego dziedzictwa. W większości przypadków owe odkrycia motywują uczniów do zaangażowania się w działania publiczne i promowanie regionu w porozumieniu z samorządami.

Poniższa publikacja jest owocem współpracy młodzieży i Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. Autorami większości tekstów są uczniowie szkół gimnazjalnych. Pokazują one, jak wiele wysiłku wkładają uczestnicy programu „Przywróćmy Pamięć” w rewitalizację dziedzictwa wielokulturowej historii naszego kraju.

Zapraszamy do zapoznania się z opisem działań realizowanych w ramach programu „Przywróćmy Pamięć”. Wierzymy, że proponując go, przyczyniliśmy choć trochę do naprawy naszego świata.

Monika Krawczyk
Dyrektor Generalny

Dolnośląskie

GŁOGÓW Zespół Szkół Zawodowych im. Komisji Edukacji Narodowej

Głogów jest położony nad Odrą, między Zieloną Górą a Wrocławiem. To jedno z najstarszych miast Polski jest dziś siedzibą powiatu. Jego historia sięga X wieku. Żydzi zaczęli się tu osiedlać już w XIII w., jednak dopiero w XVIII wieku Głogów stał się jednym z głównych ośrodków koncentrujących śląskich Żydów.

PROJEKT

Uczniowie Zespołu Szkół Zawodowych imienia KEN w Głogowie po raz pierwszy uczestniczą w programie „Przywróćmy Pamięć”, jednak mimo braku doświadczenia w tego typu przedsięwzięciach, wierzą, że ich praca przyniesie wymierne efekty i zdołają odtworzyć wielokulturową historię swojego miasta. Przystępując do programu, wyznaczyli sobie wspólny cel, którym było poznanie tradycji żydowskiej, kultury, religii i obrzędów, a także historii Żydów głogowskich. Cel ten był realizowany poprzez organizację i uczestnictwo w szeregu wydarzeń o charakterze edukacyjnym, integracyjnym i artystycznym.

27.10.08 uczniowie zwiedzili synagogę „Pod Białym Bocianem” we Wrocławiu, w której wysłuchali wykładu Jerzego Kichlera poświęconego obrzędom religijnym oraz kulturze żydowskiej. *Dowiadujemy się wielu ciekawych rzeczy – mówią uczniowie – Duże wrażenie robi na nas dom modlitwy i ...przepiękna Tora. Pan Jerzy opowiada o rzeczach, o których gdzieś, kiedyś słyszeliśmy. Obiecuje pomoc, a więc musi się nam udać!*

Do wrocławskiej synagogi uczniowie powrócili na początku listopada, by obejrzeć tam spektakl muzyczny „Wallstrasse 13”.

Bardzo ważnym elementem pracy nad projektem był również bezpośredni kontakt z miejscami pamięci. *W dniu 29 listopada 2008 r. uczniowie uczestniczący w programie odwiedzili cmentarz żydowski w Szlichtyngowie oraz wysłuchali wykładu „Symbolika żydowskiej sztuki nagrobnej” wygłoszonego przez opiekunów projektu p. Pawła Korzenia i p. Elwirę Maksymów-Michałowską.* Podczas wizyty na cmentarzu uczniowie sfotografowali nagrobki, a wykonane zdjęcia zamieścili na projektowanej przez siebie stronie internetowej. Młodzi ludzie postanowili powrócić na szlichtyngowski cmentarz w kwietniu 2009 r., by posprzątać jego teren. Kontynuacją tego działania będzie wizyta na wrocławskim cmentarzu żydowskim, podczas której uczniowie wysłuchają kolejnego wykładu poświęconego tematyce funeralnej.

Poszerzeniu wiedzy uczniów mają służyć również zajęcia muzealne, wizyta w Archiwum Państwowym we Wrocławiu oraz wycieczka do obozu w Oświęcimiu. Uczniowie planują także zorganizowanie zajęć terenowych w Głogowie, podczas których będą szukać śladów obecności pozostałych po żydowskich mieszkańcach miasta.

Zdobytą wiedzę uczniowie chcą podzielić się z rówieśnikami. Przygotowują dla nich wiele imprez integracyjnych, które mają przybliżyć im obrzędy religijne i kulturę żydowską. Planują zorganizowanie warsztatów zakończonych tradycyjną kolacją szabatową, wystawę „Pamiętajmy o naszych sąsiadach” upamiętniającą historię głogowskich Żydów oraz wystawę fotograficzną poświęconą dzieciom żydowskim „Oni byli tacy sami jak my...”. Dla uczniów całej szkoły chcą zorganizować konkurs fotograficzny „Oni tu kiedyś mieszkali...”.

KŁODZKO Szkoła Podstawowa nr 6 im. Unii Europejskiej

Kłodzko, stolica historycznej ziemi kłodzkiej, jest dziś powiatowym miastem położonym nad rzeką Nysą Kłodzką. Jego historia sięga co najmniej X w. Tamtejsza wspólnota żydowska należała do najstarszych na Dolnym Śląsku, pierwsze wzmianki o niej pochodzą z 1163 r.

PROJEKT

W celu zrealizowania idei programu „Przywróćmy Pamięć” uczniowie Szkoły Podstawowej nr 6 imienia Unii Europejskiej podjęli różnorodne działania. Skupili się na poznawaniu historii miasta oraz jego żydowskich mieszkańców.

Młodzi ludzie już od kilku lat dbają o cmentarz żydowski w Kłodzku – prowadzą stały nadzór nad nim, użyczają pomieszczeń ekipom konserwatorskim, partycypują w kosztach. Ma to również na celu przypomnienie mieszkańcom historii miasta, która tworzona była nie tylko przez Polaków, ale także przez Żydów, oraz uświadomienie wagi dbania o pozostałości wspólnego dziedzictwa.

Kilka lat starań spowodowało jedno. Temat Żydów w Kłodzku nie jest żadną sensacją, a miejsce ich pochówku należy do trwałych wartości miasta. Uczniowie naszej szkoły szanują je. Kolejny rok naszego uczestnictwa w programie „Przywróćmy Pamięć” będzie okresem wzmożonej aktywności w poznawaniu dziejów naszego pięknego miasta Kłodzka z akcentowaniem roli i znaczenia w nim mieszkańców pochodzenia żydowskiego.

W tym roku, oprócz opieki nad miejscem pochówku żydowskich mieszkańców miasta, szkoła, wspólnie z Gminą Żydowską, planuje wykonanie brakującej części ogrodzenia cmentarza.

TRZEBNICA Gimnazjum nr 1 im. Księcia Henryka Brodatego

Trzebnica, miasto położone na północ od Wrocławia, jak większość dolnośląskich miasteczek, ma długą i barwną historię sięgającą XII w.

PROJEKT

Uczniowie Gimnazjum nr 1 imienia Księcia Henryka Brodatego jako metodę realizacji projektu „Przywróćmy Pamięć” wybrali „Usłyszmy historię”. Różnorodne zajęcia na temat historii Żydów realizowali we współpracy z gminą żydowską.

Młodzież z Trzebny uważa, że najważniejszym sposobem przywracania pamięci jest opieka nad zachowanymi obiektami, które wciąż są żywym świadectwem nieobecnych już współmieszkańców, dlatego też objęła opieką miejsce pamięci w Gruszeccze będącej filią obozu Gross-Rosen. Uczniowie odpowiedzieli także okoliczne cmentarze, synagogi i inne miejsca pamięci związane z życiem i zagładą lokalnej żydowskiej społeczności.

Wrocław zawsze był ośrodkiem przenikania się wielu kultur. Jego mieszkańcy byli wyznawcami wielu religii i przedstawicielami wielu nacji. Ślady tej różnorodności można znaleźć tam również w dzisiejszych czasach, zwłaszcza w Dzielnicy Czterech Świątyni, w której obok siebie znajdują się cerkiew, kościół katolicki i protestancki oraz synagoga. Gmina żydowska, która istnieje we Wrocławiu już od XII wieku, dziś jest drugą co do wielkości w Polsce.

PROJEKT

Wrocławskie Gimnazjum nr 7 co roku realizuje społeczno-historyczne projekty edukacyjne dotyczące losów mieszkańców regionu. W tym roku są to „Listy Do Świata”. W realizowanych zadaniach uwzględniono problem wielokulturowości w ujęciu regionalnym i ogólnoludzkim.

Jesienią uczniowie obejrzeli w synagodze Pod Białym Bocianem dwa spektakle wyreżyserowane przez norwesko-żydowską aktorkę i dramaturga, Bente Kahan: „Głosy z Theresienstadt” opowiadające historię pięciu kobiet żydowskich, których ścieżki życiowe splotły się w getcie utworzonym przez nazistów, oraz spektakl muzyczny „Wallstrasse 13” inicjujący obchody 70. rocznicy Nocy Kryształowej.

Uroczystości upamiętniające tamte wydarzenia uczniowie rozpoczęli od obejrzenia w odrestaurowanych podziemiach wrocławskiej synagogi wystawy prac ze szkła wykonanych przez artystów z Polski i Niemiec.

Gimnazjaliści uczestniczyli także w ważnym dla świątyni wydarzeniu. Icchak Rapoport, Naczelny Rabin Wrocławskiej Gminy Żydowskiej, umieścił w odrzwiach mezuzę.

Oficjalną część uroczystości wzbogaciła prezentacja fragmentów sztuk teatralnych. Obok Doroty Abbe, grającej w spektaklu „Wallstrasse 13”, wystąpili także artyści z Izraela oraz Teatr ZAR w niezwykle spektakularnym spektaklu „Rysa”, którego piękna i zaskakująca forma oraz przesłanie wprowadziły wszystkich w nastrój zadumy. *Widzowie w ciszy opuścili synagogę, by włączyć się do Marszu Wzajemnego Szacunku, który zakończył się kadiszem odśpiewanym przy tablicy upamiętniającej ofiary Holokaustu.*

Uczniowie opiekują się także cmentarzami żydowskimi. W listopadzie pierwsza grupa pod opieką księdza Pawła Sokołowskiego wyruszyła na cmentarz żydowski przy ul. Ślężnej, by włączyć się do prac porządkowych. Młodzież czyściła pomniki i odnawiała napisy na płytach nagrobnych. Akcji patronował prezydent Wrocławia. Kolejne grupy wyruszą na cmentarz już niebawem.

Edukacja rówieśnicza – działania Rzeczpospolitej Szkolnej

Od 5 do 14 listopada 2008 uczniowie obchodzili w szkole Dni Tolerancji. Akcja została zainicjowana przez Rząd Rzeczypospolitej Szkolnej. Gimnazjaliści przygotowali ulotki na temat tolerancji oraz opracowali hasła propagujące szacunek dla inności. Ponadto podjęli się zorganizowania wystawy dotyczącej wybitnych wrocławskich Żydów oraz opublikowali artykuły na ten temat w szkolnej gazetce. Zaplanowali również konkursy, w których wezmą udział wszyscy uczniowie: fotograficzny, literacki i plastyczny.

Uczniowie uczestniczyli także w projekcie edukacyjnym – „Porozmawiajmy – Europejskie Debaty o Wartościach”.

Poznanie wielokulturowości regionu

Uczestnictwo w wykładach i dyskusjach w ramach projektu „Spotkajmy się” dało uczniom możliwość zapoznania się ze specyfiką innych religii, w wymiarze duchowym i teologicznym. Spotkania były organizowane wspólnie z przedstawicielami innych wyznań. Wykład „Ziemia Święta – historia i geografia” przygotowano we współpracy z parafią ewangelicko-augsburską, a „Enigmatyczna postać Judasza” wygłoszony został przez przedstawicieli Ewangelicznej Wyższej Szkoły Teologicznej.

Kujawsko-pomorskie

NAKŁO NAD NOTECIĄ Gimnazjum nr 4

Nakło nad Notecią to niewielkie miasto położone w pobliżu Bydgoszczy. W średniowieczu miało duże znaczenie militarne, jednak często przechodziło z rąk do rąk, było nękanie najazdami i trawione pożarami prawie do XVIII w. Wtedy właśnie, pod pruskim zaborem, został wybudowany kanał bydgoski, a w kolejnym wieku – kolej do Berlina. Ustabilizowało to sytuację miasta i wpłynęło korzystnie na jego rozwój.

PROJEKT

W ramach projektu uczniowie Gimnazjum nr 4 zajęli się dwiema kwestiami: poznawaniem kultury, zwyczajów i tradycji żydowskich oraz edukacją historyczną podejmującą temat Zagłady, któremu poświęcili wiele uwagi. Poznali również historię Żydów polskich i niemieckich. Uczniowie mieli okazję również poznać żydowskie pieśni. Wiedzę, którą zdobyli podczas wykładów i warsztatów, przekazywali swoim rówieśnikom.

STRZELNO Szkoła Podstawowa im. A. A. Michelsona

Strzelno jest miasteczkiem z barwną historią, której początki sięgają wczesnego średniowiecza. Do czasów zaborów Strzelno było własnością klasztorów katolickich i Żydom prawie nie można było się w nim osiedlać. Z czasem jednak zniesiono te zakazy i Żydzi w coraz liczniejszych grupach zaczęli przybywać do miasteczka, jednak z przyczyn ekonomicznych większość z nich opuściła je przed I wojną światową.

PROJEKT

Uczniowie naszej szkoły uczestniczą w programie „Przywróćmy Pamięć” od września 2007 roku. Odbywa się to w ramach regionalnej ścieżki edukacyjnej. Do działalności tej zobowiązują dzieje Strzelna, w których miejscowa społeczność żydowska odegrała znaczącą rolę, oraz fakt narodzin 19 grudnia 1852 roku właśnie w Strzelnie patrona szkoły, Alberta Abrahama Michelsona, pierwszego amerykańskiego uczonego – noblisty, którego ojciec był Żydem, a matka Polką.

W tym roku uczniowie koncentrowali się na poznawaniu roli i udziału społeczności żydowskiej w rozwoju miasta i regionu. Zbierali materiały, omawiali je wspólnie, a rezultatem ich działań będzie wydanie albumu.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież zebrała dane dotyczące żydowskich świąt i kalendarza oraz wykonała kalendarze na bieżący rok, uwzględniając w nich ważne święta i rocznice.

Usłyszmy historię

Uczniowie przeprowadzili wywiady z najstarszymi mieszkańcami miasta, którzy chętnie opowiadali im o pracy, obyczajach i religii Żydów. Dzięki tym spotkaniom młodzi ludzie dowiedzieli się wielu ciekawych informacji nie tylko o życiu społeczeństwa żydowskiego w przedwojennym Strzelnie, ale także o jego kresie, który dokonał się podczas II wojny światowej. Tutejsi Żydzi zostali zamordowani przez Niemców, którzy również w pierwszych dniach października 1939 roku zburzyli strzelecką synagogę. Uczniowie wysłuchali opowieści starszej kobiety, która nawet po 70 latach od wybuchu wojny nadal ze wzruszeniem mówi o dniu, kiedy na drodze do miasta zamiast synagogi zastała tylko rumowisko.

Ważnym elementem projektu był również udział uczniów w ceremonii wręczenia trzem Polakom przez ambasadora Państwa Izraela medali „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata”.

Lubelskie

KRAŚNIK Szkoła Podstawowa nr 4 im. Kornela Makuszyńskiego

Kraśnik jest miastem powiatowym położonym w pobliżu Lublina. Istnieje od czasów średniowiecza. Pierwsze wzmianki o Żydach w Kraśniku pochodzą z lat trzydziestych XVI w. Tuż przed wybuchem II wojny światowej Żydzi stanowili ponad 50% mieszkańców miasta. Prawie wszyscy zginęli w obozie zagłady w Bełżcu, a także podczas likwidacji kraśnickiego getta.

PROJEKT

Młodzież miała na celu promowanie tradycji wielokulturowości i wielonarodowości Kraśnika. Dzięki prowadzeniu badań archiwalnych i rozmowom ze starszymi mieszkańcami miasta uczniowie odtwarzali jego wielokulturową historię. Zdobytą wiedzę dzielili się ze swoimi rówieśnikami i innymi mieszkańcami miasta.

Usłyszmy historię

Uczniowie realizują projekt edukacyjny na podstawie dostępnych źródeł informacji oraz wiadomości zebranych od starszych ludzi, rekonstruują wielokulturową historię swojej miejscowości, koncentrując się na historii lokalnej Żydów. Następnie wspólnie planują i realizują działania publiczne, aby przywrócić pamięć o lokalnym dziedzictwie innym mieszkańcom miejscowości. Badają osadnictwo Żydów w Kraśniku, dokumentują i przygotowują opis zachowanych obiektów kultu. Ponadto studiują wielokulturowość miasta i udział Żydów w życiu kulturalnym, przypominają i promują tradycje.

LUBLIN V Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie

Lublin od XV w. jest stolicą województwa lubelskiego, drugim co do wielkości miastem w Małopolsce. Gmina żydowska w Lublinie powstała w XV w. Jej dynamiczny rozwój, przypadający na XVI i XVII w., wiąże się z przebiegającym przez miasto szlakiem handlowym wiodącym znad Morza Czarnego. Lublin otrzymał przywilej „de non tolerandis Judaeis”, który był rygorystycznie przestrzegany. Żydzi, nie mogąc mieszkać w obrębie murów miejskich, utworzyli własną dzielnicę na Podzamczu. W połowie XVI wieku kahał lubelski był trzecim w Polsce pod względem liczebności, tuż po krakowskim i łwowskim. W 1518 r. funkcjonowała tu jesiwa. W pierwszej połowie XIX w. przewagę w gminie uzyskali chasydzi. Miał tu swoją siedzibę m.in. słynny cadyk Jaakow Izaak Horowic, zwany Widzącym z Lublina. W 1923 r. Meir Szapiro wybudował w Lublinie słynną Jeszywas Chachmej Lublin, jedną z największych szkół talmudycznych w Europie. W okresie międzywojennym w Lublinie istniało także co najmniej 10 ważniejszych synagog i kilkadziesiąt mniejszych domów modlitwy. Wszystkie budowle zostały zniszczone w czasie II wojny światowej.

Większość Żydów lubelskich zginęła wtedy w obozach zagłady na Majdanku i w Bełżcu. Obecnie w Lublinie funkcjonuje filia warszawskiej Gminy Wyznaniowej Żydowskiej.

PROJEKT

Uczniowie V Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej–Curie w ramach programu „Przywróćmy Pamięć” postanowili poszukać śladów życia lubelskich Żydów oraz przygotować poświęcony im album, prezentację multimedialną oraz film.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież przygotowała pomoce dydaktyczne prezentujące kształt lubelskiego getta i ważnych instytucji istniejących w przedwojennym Lublinie, a także zorganizowała wycieczki śladami lubelskich Żydów oraz poznawała ich dzieje. Istotnym elementem projektu było również pogłębianie wiedzy na temat Holocaustu i miejsc związanych z kaźnią Żydów lubelskich.

Młodzi liderzy regionów

Uczniowie nawiązali współpracę z organizacjami posiadającymi unikalne informacje dotyczące lubelskich Żydów oraz z przedwojennymi mieszkańcami miasta.

ŁUKÓW

Zespół Szkół nr 4. IV Liceum Ogólnokształcące im. Jana Pawła II

Łuków jest miastem powiatowym położonym na granicy Małopolski z Podlasiem, które powstało ok. XIII w. Początki osadnictwa żydowskiego sięgają XV w. W XIX w. rozwijał się intensywnie w Łukowie chasydyzm, którego wyznawcy skupieni byli wokół cadyków z Kocka, Aleksandrowa, Radzyna i Góry Kalwarii. W 1921 r. mieszkało w Łukowie 6145 Żydów. Stanowili oni około połowę mieszkańców miasta. Prowadzili 348 warsztatów, posiadali 10 przedstawicieli w 24-osobowej radzie miejskiej. Pogromy w okresie międzywojennym oraz polityka nazistów w czasie II wojny światowej przyniosły całkowitą zagładę społeczności żydowskiej miasta.

PROJEKT

Ideą projektu realizowanego przez uczniów łukowskiego liceum było odkrycie wielokulturowej historii ich miasta oraz udokumentowanie istniejących znaków pamięci po zamieszkującej je niegdyś społeczności żydowskiej. Uczniowie dzielili się zdobytą wiedzą z rówieśnikami. Przygotowali materiały pomocnicze do prowadzenia lekcji poświęcone historii lokalnej. Podjęli się również organizacji wystawy poświęconej Żydom łukowskim. Dla uczniów niezwykle istotnym elementem projektu jest popularyzacja tej wiedzy w środowisku lokalnym.

Lubuskie

GORZÓW WIELKOPOLSKI | I liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki

Gorzów Wielkopolski jest jednym z pierwszym miast powstałych w XIII w. w biegu dolnej Warty. Jego położenie na skrzyżowaniu wodnych i lądowych szlaków komunikacyjnych dawało dogodne warunki do rozwoju urbanizacji i powiększania miasta, które rozkwitało dzięki pracy kupców i rzemieślników. Żydzi zaczęli osiedlać się w mieście na przełomie XV i XVI w. Zajmowali się głównie handlem i garbowaniem skór. W latach 30. XX w. zaczęli opuszczać miasto, w roku 1939 mieszkało tu 95 osób, które deportowano do Czech (prawdopodobnie do obozu koncentracyjnego w Terezynie). W chwili obecnej w Gorzowie zachował się stary budynek z czerwonej cegły w stylu mauretańskim, przez miejscowych nazywany „domem żydowskim”.

PROJEKT

W ramach projektu zorganizowaliśmy klasową wycieczkę do Krakowa. Zgodnie z jej programem, poza licznymi zabytkami na terenie miasta i okolic, zwiedziliśmy także Kazimierz w Krakowie. Wraz z panią przewodnik Anną Kapęrką obejrzeliśmy znajdujące się tam synagogi, m.in. Starą Synagogę, Synagogę Izaaka i Remuh, a także cmentarz Remuh, Kościół św. Katarzyny, Kościół Paulinów na Skałce oraz dom Heleny Rubinstein. Czując się w moralnym obowiązku postanowiliśmy również zwiedzić obóz koncentracyjny Auschwitz-Birkenau, z którym nieodzownie wiąże się historia Żydów naszego kraju.

Młodzi liderzy regionów

W listopadzie 10 osób z naszej klasy wzięło udział w organizowanym przez Zamiejskowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie symposium „Śladami pamięci – obecność Żydów w dziejach Gorzowa”. Symposium to zostało zorganizowane w 70. rocznicę Nocy Kryształowej. Składało się ono z kilku wykładów prowadzonych przez m.in. dr Pawła Leszczyńskiego, mgr Jerzego Sygneckiego, Zdzisława Linkowskiego oraz Lidę Przybyłowicz. Przedstawili oni słuchaczom genezę wydarzeń z 1938 roku, historię gorzowskiej synagogi czy chociażby wydarzenia marcowych z 1968r.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zaplanowali przeprowadzenie warsztatów przez nauczycieli szkoły i zaproszonych do współpracy znawców problematyki żydowskiej w regionie. Zorganizowali cykl wykładów na temat żydowskiej przeszłości miasta. Odbili lekcje w Oddziale Zbiorów Regionalnych Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Efektem było przygotowanie prezentacji multimedialnych z wykorzystaniem zebranych materiałów oraz wydanie broszury – kalendarium ekonomicznej i kulturowej obecności Żydów w regionie Gorzowa „600 lat obecności Żydów w Landsbergu i okolicach”. Służyły temu również badania mające na celu opis obecności Żydów w gospodarce i kulturze Gorzowa i regionu.

Pamięć w sztuce

Młodzież zaplanowała zorganizowanie międzyszkolnego konkursu poetyckiego zatytułowanego „Cmentarz żydowski w moim mieście”.

Opieka nad cmentarzami i pomnikami

Uczniowie odbyli wycieczki do miejsc ważnych dla kulturowej obecności Żydów w regionie Gorzowa. Odwiedzili cmentarze w Skwierzynie, Torzymiu i Gorzowie oraz sporządzili ich mapy. Zorganizowali również badanie postaw współczesnych mieszkańców regionu wobec Żydów oraz stosunku do ich dziedzictwa poprzez ankiety i wywiady.

WSCHOWA

I Zespół Szkół im. Stanisława Staszica

Miejscowość znajduje się na pograniczu Wielkopolski i Dolnego Śląska. Żydzi pojawili się tu prawdopodobnie już w XV wieku. Trudnili się m.in. krawiectwem, kuśnierstwem, garbarstwem, sukiennictwem, pożyczaniem pieniędzy pod zastaw. W XX w. zaczęli masowo emigrować do Ameryki. Ci, którzy pozostali, ucierpieli w czasie Nocy Kryształowej, i w wydarzeniach po niej następujących. W 1939 roku zostali osadzeni w więzieniu, a w latach 1940-42 deportowano ich do gett i obozów zagłady.

PROJEKT

Uczniowie w ramach projektu kładli nacisk na edukację rówieśniczą. Prowadzili działalność informacyjną na terenie szkoły i miasta. Ich zainteresowania skupiały się poznawaniu kultury żydowskiej (dawnej i współczesnej) przez filmy, literaturę i materiały multimedialne. Uczyli się również o Zagładzie oraz o przyczynach nietolerancji.

Opieka nad cmentarzami i pomnikami

Uczniowie zlikwidowali nielegalny plac zabaw i boisko do gry w piłkę nożną, urządzone na cmentarzu żydowskim we Wschowie. Usunęli z cmentarza śmieci, rozebrali bramkę do gry oraz wyrównali pagórki usypane na cmentarzu w celu terenowej jazdy na rowerach.

Łódzkie

ŁÓDŹ Publiczne Gimnazjum nr 26 im. Mikołaja Reja

Łódź jest miastem wojewódzkim, trzecim, co do wielkości, w Polsce. Do początku XIX w., czyli rozpoczęcia ery przemysłowej, miasto nie miało większego znaczenia. W tym okresie liczba mieszkańców wzrosła z 250 do 500 tys. W latach 1848 – 1857 w mieście żyło około 3 tysięcy Żydów, co stanowiło ponad 26% wszystkich mieszkańców miasta. Liczba ich rosła wraz z rozwojem miasta, by w okresie międzywojennym osiągnąć 1/3 populacji miasta. Nazistowska administracja odizolowała całą żydowską ludność w miasta (ok. 200 tys. osób) w getcie utworzonym w 1940 r. na Bałutach. Łódzcy Żydzi, stłoczeni przez Niemców w niezwykle trudnych warunkach bytowych, i dziesiątkowani przez choroby i głód, zostali w latach 1942–1944 niemal w całości wymordowani, przede wszystkim w obozie zagłady w Chełmnie nad Nerem. Końca władzy hitlerowskiej doczekało w łódzkim getcie jedynie 877 osób.

Po 1945 r. w Łodzi przebywało około 40 tys. Żydów, którzy prowadzili szkoły, organizowali życie kulturalne, wydawali gazety. Jednak większość z nich zmuszona została do emigracji w 1968 r. Dziś istnieje w Łodzi Gmina Wyznaniowa Żydowska, której przedstawiciele działający w różnych fundacjach i starają się przybliżać tę kulturę i obyczaje judaistyczne nieżydowskim mieszkańcom miasta, nie pozwalając, by odeszła ona w zapomnienie.

PROJEKT

Uczniowie gimnazjum przygotowali szeroki wachlarz aktywności mających na celu uzyskanie wiedzy na temat żydowskich mieszkańców Łodzi, zarówno przed wojną, jak i w dzisiejszych czasach. Uzyskaną wiedzę podzielili się z innymi uczniami i mieszkańcami miasta. W tym celu nawiązali współpracę z różnorodnymi organizacjami, które wspomogły ich działania. Ponadto zaopiekowali się cmentarzem żydowskim.

4 września w godzinach wieczornych grupa uczniów z kl. II f wraz z nauczycielami i dyrekcją szkoły wzięła udział w niezwykłym koncercie, który odbył się w gmachu Filharmonii. W ten sposób władze naszego miasta oraz Gmina Wyznaniowa Żydowska zainaugurowały obchody zbliżającej się 65. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Getto. Orkiestrą dyrygował światowej sławy dyrygent Arie Lipsky, mający łódzkie korzenie, gdyż jego ojciec, Chaim Lipsky, niegdyś mieszkaniec naszego miasta, trafił do getta. Mimo że, później przeszedł piekło obozów koncentracyjnych, to jednak i przeżył. Do Łodzi przyjechał po raz pierwszy od 60 lat. Prawdziwe wzruszenie ogarniało nas, gdy starszy pan w języku polskim opowiadał swoją wojenną historię. Twierdził, że piekło tamtych lat pozwalała mu przeżyć muzyka i skrzypce, na których grywa do dzisiaj. Jak zapowiedział dyrygent Arie Lipsky, ten łódzki koncert to nie tylko wspomnienie tragicznych chwil, ale przede wszystkim wiara w nowy świat. Później na widowni przygasły światła i słuchaczy otuliły dźwięki muzyki. Wysłuchaliśmy VIII Symfonii „Kwiaty polskie” M. Wajnb erga i IX Symfonii e-moll „Z Nowego Świata” op. 95 A. Dworzaka.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież zorganizowała różne wydarzenia o charakterze edukacyjnym: wystawę materiałów i zdjęć o łódzkich synagogach, ulotki, wieczornicę, prezentację „Wybitni Ludzie Łódzkiego Getta”, a także wycieczkę po terenie łódzkiego getta.

Młodzi liderzy regionów

W ramach projektu uczniowie współpracowali z Gminą Wyznaniową Żydowską, ze Stowarzyszeniem „Dzieci Holocaustu”, Fundacją Monumentum Judaicum Lodzenie, zawodowym fotografem Andrzejem S. Stanisławskim oraz Archiwum Państwowym w Łodzi.

Opieka nad cmentarzami i pomnikami

Podobnie jak tydzień temu po lekcjach pojechaliśmy na cmentarz, by kontynuować prace porządkowe. Słoneczko przygrzewało, liście szeleściły pod stopami, a my grabiliśmy, wycinaliśmy krzaki, wynosiliśmy śmieci i ponownie grabiliśmy. Na koniec popatrzyliśmy z podziwem na wykonaną pracę. Nie tylko widać było stojące lub pochylone macewy, ale także obramowania grobów, które niegdyś zniknęły pod stertą zalegających na nich liści. Teraz można przystanąć przy nich choć przez chwilę i podumać nad losem tych, którzy tam spoczywają. W ten sposób i my dołożyliśmy swoją cegiełkę do przywracania pamięci.

TOMASZÓW MAZOWIECKI Zespół Szkół nr 4

Tomaszów leży na granicy Małopolski i Mazowsza. Jest młodym miastem, które zostało założone w XIX w. Od momentu jego powstania osiedlali się tu zarówno katolicy, protestanci, jak i Żydzi. Szybki rozwój miasta, jaki następował dzięki istniejącemu tu przemysłowi włókienniczemu, zahamował wybuch II wojny światowej, która jednocześnie zniszczyła zupełnie lokalną barwną, wielokulturową strukturę. Po roku 1939 niemieccy protestanci wyemigrowali z Tomaszowa, a jego żydowscy mieszkańcy zostali w większości zamordowani.

PROJEKT

Uczniowie uczestniczący w programie „Przywróćmy Pamięć” zaplanowali spotkania z lokalnymi działaczami oraz wizyty w muzeum i bibliotece miejskiej, które miały na celu przybliżenie im odmiennych kultur. Podejmowane przez młodzież działania są skrzętnie zapisywane w prowadzonej przez nią kronice projektu. Całoroczną pracę uczniów zakończy publikacja artykułu w lokalnej prasie.

Edukacja rówieśnicza

Za pomocą przygotowanych prezentacji multimedialnych, jak również projekcji filmów młodzież chce podzielić się zdobytą przez siebie wiedzą na temat życia tomaszowskiej społeczności żydowskiej z rówieśnikami oraz mieszkańcami miasta.

Opieka nad cmentarzem

Uczniowie zamierzają zaopiekować się tomaszowskim cmentarzem żydowskim i przywrócić mu należne miejsce w historii miasta, gdyż uważają, że jest to najlepszy sposób na przypomnienie sobie o dawnych mieszkańcach miasta.

Zduńska Wola, miasto powiatowe położone w województwie łódzkim, prawa miejskie otrzymała w 1825 roku. Na początku XIX wieku mieszkało tu kilkadziesiąt rodzin żydowskich i funkcjonowała synagoga. Pomimo przepisów szykanujących ludność żydowską, jej liczba w Zduńskiej Woli systematycznie wzrastała. Już w połowie XIX wieku Żydzi stanowili ponad 30% mieszkańców miasta, zaś w 1939 r. – 40%. W 1940 roku powstało tutaj getto, które zlikwidowano dwa lata później. Jego żydowscy więźniowie trudniących się rzemiosłem zostali wywiezieni do getta w Łodzi, a pozostałych deportowano do obozu zagłady w Chełmnie nad Nerem.

PROJEKT

Szkoła uczestniczy w programie „Przywróćmy Pamięć” już po raz kolejny, jednak tym razem uczniowie postanowili zrealizować działania wybiegające swoim zasięgiem terytorialnym poza Zduńską Wolę, aby jeszcze lepiej poznać historię i kulturę narodu, który współistniał z innymi mieszkańcami kraju w przedwojennej Polsce. W tym celu uczniowie zorganizowali wycieczkę do Łodzi, podczas której zwiedzili m.in. cmentarz żydowski oraz tamtejszą synagogę.

Edukacja rówieśnicza

W rocznicę likwidacji getta uczniowie zaplanowali zorganizowanie Dnia Pamięci poświęconego Januszowi Korczakowi. Zorganizowali także wieczór poświęcony świętom żydowskim, na który zaprosili swoje rodziny. Ponadto brali udział w międzyszkolnych konkursach poświęconych tematyce projektu.

Usłyszmy historię

Historia zduńskowolskich Żydów, zabytki po ich obecności czy lokalny cmentarz żydowski są już przez uczniów dobrze znane, jednak mimo to nadal organizowali oni spotkania i wycieczki mające na celu pogłębienie wiedzy o historii i kulturze dawnych żydowskich mieszkańców miasta.

Małopolskie

BRODY Zespół Szkół nr 2 im. Janusza Korczaka

Brody to wieś położona w województwie małopolskim, w gminie Kalwaria Zebrzydowska.

PROJEKT

W projekcie bierzemy udział po raz drugi. Młodzież bardzo się zaangażowała w poprzedniej edycji, byli zachwyceni organizacją i, oczywiście, tym co robili. Być może w przyszłości zostaną animatorami kultury. Uczestnictwo w tego typu projektach jest pewną niespodzianką, gdyż nie wiadomo co się może wydarzyć, kogo się spotka....

Uczniowie w ramach projektu współpracowali z innymi szkołami i placówkami oświatowymi w celu pozyskania wiedzy i przygotowania materiałów służących edukacji rówieśniczej. Interesowali się również opieką nad miejscami pamięci w swoich okolicach oraz organizowali wycieczki w celu poznania szerszego kontekstu historii Żydów w Polsce.

Młodzi liderzy regionu

Młodzież wspólnie z uczniami Zespołu Szkół i Placówek Oświatowych im. M. Kopernika w Kalwarii Zebrzydowskiej zorganizowała wystawę dotyczącą kultury żydowskiej oraz związków judaizmu i religii chrześcijańskiej. Podczas wystawy zaprezentowana została także prezentacja multimedialna, którą przygotowali uczniowie uczestniczący w programie „Przywróćmy Pamięć”. Młodzież brała również udział w wykładach poświęconych kulturze żydowskiej, organizowanych przez Muzeum Narodowe w Krakowie oraz współpracowała z Ośrodkiem Kultury w Zatorze, w którym znajduje się całkowicie zaniedbany cmentarz żydowski. Uczniowie planują odnowienie jego tablicy pamiątkowej. Chcą również przeprowadzić warsztaty fotograficzne i plastyczne, a także zorganizować wystawę prac plastycznych dzieci i młodzieży z Brodów poświęconych kulturze żydowskiej.

Opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci

Młodzież podjęła się omówienia z obecnymi właścicielami synagogi w Kalwarii Zebrzydowskiej problemu wmurowania tablicy na ścianie budynku, która informowałaby o tym, iż w przeszłości był on miejscem szczególnym dla społeczności żydowskiej. Uczniowie zajęli się również porządkowaniem cmentarza żydowskiego w Wadowicach.

GOŁCZA Gimnazjum Publiczne im. Jana Pawła II

Gołcza jest wsią położoną w województwie małopolskim. Należy do powiatu miechowskiego.

PROJEKT

Młodzież zaangażowała się w projekt „Przywróćmy Pamięć” i w ramach pracy nad nim podejmowała bardzo różnorodne działania. Uczniowie dokumentowali ślady po żydowskich mieszkańcach, organizowali spotkania, podczas których

prowadzili rozmowy ze świadkami pamiętającymi czasy przedwojenne i tymi, którzy przeżyli Zagładę. Zdobytą wiedzę dzielili się z członkami lokalnej społeczności. Gimnazjaliści opiekowali się również miejscami straceń.

Usłyszmy historię

Uczniowie zorganizowali wycieczki w celu zapoznania się z historią dwukulturowych miast, takich jak Działoszyce, Miechów czy Słomniki, w których Żydzi przed 1939 rokiem stanowili znaczną część mieszkańców. Młodzi ludzie spotkali się także z ocalałymi świadkami historii: Zofią Radzikowską oraz Henrykiem Mandelbaumem oraz zajmowali odnajdywaniem zapomnianych miejsc i obiektów związanych z kulturą żydowską i ich fotograficznym i opisowym dokumentowaniem.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież zorganizowała ekspozycje i wystawy dotyczące historii, tradycji, kultury, religii Żydów oraz Holokaustu. W tym celu użyła zebranych przez siebie materiałów oraz wypożyczonych z Żydowskiego Instytutu Historycznego. W szkole zorganizowano również Dzień Pamięci Ofiar Holokaustu.

Młodzi liderzy regionu

Uczniowie obrali sobie za cel nawiązanie kontaktu oraz pozyskanie dokumentów z archiwum Instytutu Yad Vashem. Ponadto młodzież rozpoczęła w szkole działalność Szkolnego Klubu Filmowego „Anatewka”, w ramach którego organizowane były projekcje filmów związanych z tematyką żydowską, dyskusje i zajęcia warsztatowe poświęcone obejrzanym filmom. Uczniowie podejmowali także swe pierwsze próby kręcenia małych form filmowych.

TARNÓW Gimnazjum nr 2 im. Mikołaja Kopernika oraz Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego

Tarnów jest jednym z największych miast w województwie małopolskim, już od średniowiecza był ważnym ośrodkiem regionu. Żydzi osiedlali się w mieście od XV w., zawsze stanowili spory odsetek jego ludności. W 1939 r. stanowili połowę mieszkańców Tarnowa. Posiadali około 30 synagog i domów modlitwy, szkoły, własne kluby sportowe, działało tu także szereg instytucji o charakterze kulturalnym i partii politycznych obecnych na scenie ogólnopolskiej oraz szereg instytucji o charakterze charytatywnym. Zaledwie nielicznym udało się przeżyć II wojnę światową, jednak życie żydowskie w Tarnowie nie odrodziło się.

PROJEKT

Rok 2008 został ogłoszony przez Radę Unii Europejskiej Rokiem Dialogu Międzykulturowego. Projekt, który przygotowaliśmy i który chcemy zrealizować, jest bardzo blisko związany z tą tematyką. Chcemy uzmysłowić i pokazać młodzieży nie tylko te wartości, idee, które należy pielęgnować i rozwijać w nas, jako podstawy zrozumienia i dialogu kulturowego, ale również i te, których nie można akceptować i na które nie można przyzwalać. Takie, na które należy odpowiedzieć stanowczym NIE, np. rasizm, nacjonalizm, antysemityzm, nietolerancja. W naszym projekcie: „PRZYWRÓĆMY PAMIĘĆ – Historia i losy tarnowskich Żydów” – za cel główny postawiliśmy sobie:

1. Poznanie historii Żydów, ich kultury, tradycji, specyfiki judaizmu, jego bogatej obrzędowości.
2. Zapoznanie z historią Żydów w Małopolsce i historią Żydów tarnowskich.
3. Rozwijanie postaw tolerancji wzajemnego rozumienia i dialogu kulturowego.
4. Ukazanie współczesnych uprzedzeń i stereotypów – jak je pokonać.

Młodzież zaplanowała realizację powyższych celów poprzez organizację różnorodnych wydarzeń mających zmobilizować ich i ich rówieśników oraz mieszkańców miasta do bardziej otwartego i świadomego spojrzenia na wielokulturowe dziedzictwo miasta.

Edukacja rówieśnicza

Celem było wspomaganie procesu kształtowania przez uczniów własnego systemu wartości i przygotowanie do wzięcia odpowiedzialności za prezentowanie swoich poglądów, wykształcenie umiejętności uczenia się od siebie nawzajem, rozwijania współpracy, współodpowiedzialności, współdziałania, przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym zjednoczonej, wielokulturowej Europy poprzez kształtowanie poczucia godności drugiego człowieka,

reprezentującego odmienną religię, kulturę, pochodzenie etniczne. Istotną kwestią było zwrócenie uwagi na zagrożenia wynikające z mody na odradzanie się ideologii neofaszyzmu zwłaszcza wśród młodszej części społeczeństw europejskich. Działania te realizowano poprzez wspólne zajęcia integracyjne oraz warsztaty edukacyjne organizowane pod hasłem „Rozważania o antysemityzmie”. Przygotowano również blogi uczestników projektu, prezentacje multimedialne, fotoreportaże i filmy.

Usłyszmy historię

Celem uczniów biorących udział w programie „Przywróćmy Pamięć” było kształtowanie świadomości historycznej przez wspólne poszukiwanie źródeł historycznych, świadków minionych wydarzeń, zachowanych śladów obecności narodu żydowskiego na ziemi tarnowskiej oraz budzenie postaw szacunku, tolerancji, rozwijanie otwartych postaw moralnych i etycznych. Młodzież koncentrowała się na historii najnowszej, bliskiej, chcąc przez miejsca i świadectwo żyjących stworzyć poczucie więzi ze specyfiką historyczną środowiska lokalnego i ukształtować otwartą postawę szacunku i tolerancji wobec odmienności kulturowej i religijnej Żydów. Aby to zrealizować, uczniowie organizowali wycieczki do miejsc związanych z kulturą i religią żydowską, jak również do miejsc pamięci związanych z Zagładą. Młodzież uczestniczyła także w spotkaniach z ocalonymi świadkami historii. Zebrane informacje uczniowie wydali w formie publikacji na temat tarnowskich Żydów i ich losów.

Młodzi liderzy regionu

Młodzież nawiązała kontakt i współpracę z osobami i instytucjami, które zajmują się tematyką projektu, m.in. judaistami z Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracownikami naukowymi Muzeum Okręgowego czy też z Ambasadą Izraela w Polsce. Uczniowie podjęli się również zorganizowania sesji naukowej oraz sympozjum poświęconych problemowi stosunków polsko-żydowskich w czasie II wojny światowej i obecnie. W przygotowaniach konferencji mają pomóc uczniom m.in. przedstawiciele władz samorządowych, pracownicy tarnowskiego muzeum i pracownicy uniwersytetu oraz MCDN ODN w Tarnowie. Przy zaangażowaniu lokalnych władz oraz instytucji kulturalnych organizowano także spotkania o charakterze kulturalnym, koncerty, przedstawienia teatralne oraz wykłady z ekspertami dotyczące sztuki podczas Holokaustu.

Uczniowie Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego przygotowali i wydali gazetę „Niecodziennik”. Celem zamieszczonych tam artykułów było przedstawienie zapisu autentycznych przeżyć i emocji młodych autorów w czasie podróży po miejscach związanych z kulturą, tradycją i religią narodu żydowskiego, a także po miejscach pamięci zagłady Żydów na ziemiach regionu.

„Niecodziennik” jest gazetą informacyjno-kulturalną Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie. Jej nr 15, egzemplarz bezpłatny, w nakładzie 800 szt. wydany został pod patronatem dyrekcji Zespołu Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie, Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Muzeum Okręgowego w Tarnowie oraz honorowym patronatem Prezydenta Miasta Tarnowa. Gazetka mogła ukazać się dzięki współfinansowaniu przez Urząd Miasta Tarnowa, Zespół Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie oraz Muzeum Okręgowe w Tarnowie. Nakład został rozprowadzony w 65 placówkach oświatowych miasta Tarnowa (szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły średnie, Młodzieżowy Dom Kultury, ogniska pracy pozaszkolnej, PWSZ w Tarnowie). Ponadto część nakładu trafiła do bibliotek publicznych, do Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Urzędu Miasta Tarnowa oraz Muzeum Okręgowym w Tarnowie.

Jako opiekunowie byliśmy świadkami przeżyć i wzruszeń tych młodych ludzi związanych z odkrywaniem historii, kultury i tragedii naszych żydowskich braci. Prosimy, więc wszystkich, którzy zechcą zapoznać się z treścią gazety o nie ocenianie tych tekstów tylko pod kątem ich wartości literackiej, czy historycznej, ale skupienie się przede wszystkim na bijącej z nich wrażliwości płynącej z serc młodych ludzi. Teksty nauczycieli uczących w Zespole Szkół Ekonomiczno-Gastronomicznych im. Józefa Piłsudskiego w Tarnowie, pracowników Muzeum Okręgowego w Tarnowie i zaproszonych gości niech pozostaną uzupełnieniem i tłem istoty tego wydawnictwa.

Gazetka ma ponadto charakter edukacyjny, gdyż zawiera informacje, mapy, zdjęcia, spostrzeżenia młodych ludzi, które można wykorzystać na zajęciach historii prowadząc lekcje z zakresu II wojny światowej a w szczególności nazizmu i Zagłady.

Mazowieckie

KOZIENICE I Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Czarnieckiego

Kozienice są miastem powiatowym w centralnej Polsce, ich historia sięga XIII w. Żydzi zaczęli osiedlać się tu w XVII w. Przez wiele miasto było znanym i liczącym się ośrodkiem chasydyzmu, jednak II wojna światowa zakończyła kilkusetletnią historię kozienickiego sztetl. We wrześniu 1939 roku część Żydów uciekła z miasta. Pozostałych naziści zamknęli w getcie, do którego przywieziono także Żydów z innych miast. W dniu 27 września 1942 roku wszystkich mieszkańców getta w Kozienicach przewieziono do obozu śmierci w Treblince.

PROJEKT

W Kozienicach przed II wojną światową żyło wielu mieszkańców pochodzenia żydowskiego, dlatego teraz warto przywrócić o nich pamięć. Wielu młodych ludzi tak mało zna tę część historii naszego miasta. Chcemy również za sprawą tego projektu zaszcześcić wśród naszej młodej i starszej społeczności lokalnej tolerancję wobec innych kultur.

Młodzież zaplanowała szereg wydarzeń w celu realizacji projektu. Miały one przybliżyć uczniom specyfikę kultury żydowskiej, historię kozienickich Żydów oraz ich Zagładę. Uczniowie przygotowywali prelekcje oraz wystawy prezentujące kulturę, etykę i zwyczaje żydowskie, a także uczestniczyli w wycieczkach terenowych, spotkaniach i wykładach.

Usłyszmy historię

Licealiści badali historię kozienickich Żydów, organizując spotkania z osobami pamiętającymi czasy przedwojenne oraz odwiedzając miejsca pamięci. Uczestniczyli w spotkaniach, podczas których przeprowadzali wywiady z najstarszymi mieszkańcami Kozienic. Zorganizowali także wycieczkę edukacyjną do Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież miała okazję „doświadczyć” kultury żydowskiej poprzez uczestnictwo w żydowskich świętach. Uczniowie zorganizowali wieczór przy szabasowych świecach, na który złożyły się wspólna kolacja szabatowa oraz inscenizacja humoru żydowskiego. Uczestniczyli także w warsztatach tradycyjnego tańca żydowskiego oraz opracowali prezentację multimedialną „Historia mojej miejscowości”.

Opieka nad miejscami pamięci

Uczniowie podjęli się uporządkowania terenu wokół cmentarza żydowskiego w Kozienicach.

Miedzna, która obecnie jest wsią położoną w powiecie węgrowskim, niegdyś była miastem, którego XVI-wieczny urbanistyczny układ zachował się do dziś. Żydzi prowadzili tu zakłady usługowe i produkcyjne. W 1939 roku w Miedznie mieszkało sześciuset Żydów.

PROJEKT

Jesteśmy uczniami najstarszych klas Szkoły Podstawowej im. T. Kościuszki w Miedznie. W poprzednich edycjach programu wspólnie z kolegami, którzy uczęszczają już do gimnazjum, z pasją odkrywaliśmy historię, poznawaliśmy lokalne, wielokulturowe dziedzictwo i przywracaliśmy pamięć o tych, których nie ma już wśród nas. Nadal chcemy to robić. Zdajemy sobie sprawę z tego, że możemy dotrzeć do wielu ciekawych informacji o ludziach tu mieszkających. Chcemy przywrócić pamięć o tym, jak się kiedyś żyło, pracowało, świętowało w miejscu bliskim nam wszystkim. Nasze spotkania będą dobrą okazją do nauki tolerancji, zmiany poglądów, przyczynią się do wyzbycia się uprzedzeń. Przed laty było oczywiste, że Miedznę zamieszkiwali Żydzi i nikt nie wyobrażał sobie życia bez tych ludzi oraz funkcjonowania różnych zakładów usługowych przez nich prowadzonych. Zgadza się z Antonim Kępińskim, który stwierdził że, „nasza przeszłość nadaje kształt naszej przyszłości”.

Młodzież biorąca udział w programie „Przywróćmy Pamięć” koncentrowała się na odkrywaniu historii przedwojennych mieszkańców Miedzny. Uczniowie przeprowadzali wywiady i szczegółowe badania, aby ustalić, jak wyglądało codzienne życie żydowskiej społeczności. Miało to na celu zrekonstruowanie obrzędów religijnych i tradycji, by wiedzą tą podzielić się później z rówieśnikami i mieszkańcami Miedzny.

Usłyszymy historię

Młodzież biorąca udział w programie „Przywróćmy Pamięć” koncentrowała się na odkrywaniu historii przedwojennych mieszkańców Miedzny. Uczniowie prowadzili badania i organizowali spotkania z najstarszymi mieszkańcami wsi, którzy opowiadali im o codziennym życiu tutejszej żydowskiej społeczności. Zdobytą wiedzę na temat obrzędów religijnych i tradycji judaistycznej uczniowie chcą się podzielić z rówieśnikami i mieszkańcami Miedzny.

Do naszej szkoły zaprosiliśmy panią Henrykę Rusjan urodzoną 13 marca 1916 roku w Miedznie. Ależ to było spotkanie. Słuchaliśmy z uwagą opowieści o przedwojennych

losach Miedzny i jej mieszkańców. Pani Henryka opowiadała m. in. o tym, jak wyglądali Żydzi zamieszkujący naszą miejscowość, czym się zajmowali, jak świętowali, jak wyglądały ich śluby, pogrzeby...

Wywiady pomogły młodzieży w przygotowaniu prezentacji multimedialnej „Moja miejscowość i jej mieszkańcy przed laty” oraz konkursu literacko-plastycznego „Wspomnienia sprzed lat” dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież postanowiła przywrócić pamięć tradycjom i zwyczajom żydowskim poprzez obchody świąt Sukkot i szabat. Uczniowie przygotowali w tym celu tradycyjne potrawy i odśpiewali pieśni. Do uczestnictwa w obrzędach młodzież zaprosiła uczniów klas piątych i szóstych, wspólnie z którymi zaplanowała również obchody Chanuki, Purim i Pesach.

Podczas tych świąt uczniowie także skosztują tradycyjnych dań kuchni żydowskiej, a towarzyszyć im będą odpowiednie dekoracje i oprawa muzyczna. Przygotowania do świąt Sukkot i szabat oraz ich przebieg zostały uwiecznione przez młodzież na zdjęciach, które wykorzystano do przygotowania prezentacji multimedialnej.

Uczniowie uczestniczyli także w różnorodnych warsztatach, podczas których mieli okazję wspólnie nauczyć się hebrajskiego alfabetu i żydowskich tańców.

Miejsca pamięci

Uczniowie zorganizowali wycieczki do miejsc pamięci oraz do synagog i cmentarzy świadczących o żyjących tu w przeszłości Żydach.

Pojechaliśmy na cmentarz żydowski, który mieści się w Siedlcach przy ul. Szkolnej. Tu rozmawialiśmy o obrzędach pogrzebowych, wykonaliśmy frotę, zastanawialiśmy się, co znaczą poszczególne inskrypcje na macewach.

Zdobyta podczas tych wypraw wiedza pozwoliła uczniom na przygotowanie prezentacji multimedialnej „Od narodzin aż do śmierci. Obrzędy związane z kolejnymi etapami życia w miejscowych domach” oraz zrealizowanie projektu „Przedwojenna Miedzna”, w ramach którego młodzież wspólnie przygotowała mapy ścienne ilustrujące ich miejscowość.

PIASTÓW

Gimnazjum nr 1 im. Zbigniewa Gęśickiego

Piastów jest gminą należącą do aglomeracji warszawskiej. Na terenie Piastowa w okresie przedwojennym mieszkało niewiele rodzin żydowskich, ponieważ ich osadnictwo było zabronione przez kolejnych właścicieli tych terenów. W okresie II wojny światowej Piastów gościł jednak wielu uciekinierów z warszawskiego i pruszkowskiego getta.

PROJEKT

Młodzież z piastowskiego gimnazjum kontynuowała działania podjęte podczas realizacji ubiegłorocznego programu „Przywróćmy Pamięć”. Uczniowie nadal gromadzili informacje na temat przedwojennego życia Żydów w regionie, jednak w tym roku większy nacisk kładli na poznawanie kultury żydowskiej. Stałym elementem ich pracy była gazetka wisząca w holu szkoły informująca o bieżących działaniach uczniów podejmowanych w ramach realizacji projektu.

Usłyszmy historię

Gimnazjaliści uczestniczyli w spotkaniach z ciekawymi ludźmi, m.in. z prof. Michałem Głowińskim, oraz z mieszkańcami Piastowa, z którymi przeprowadzali wywiady.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zaplanowali różnorodne lekcje, m.in. języka hebrajskiego, i warsztaty mające na celu zapoznanie młodzieży z ich szkoły z historią i kulturą narodu żydowskiego. Gimnazjaliści brali też udział w szkoleniach poszerzających ich wiedzę oraz w ważnych uroczystościach związanych z tematem projektu.

Pamięć w sztuce

W szkole została zorganizowana wystawa prac plastycznych. Z okazji Dnia Tolerancji i Roku Porozumienia Międzykulturowego uczniowie przygotowali spektakl teatralno-muzyczny będący inscenizacją „Opowieści o moim prawdziwym przyjacielu Szczylku” powstałej na kanwie powieści I. Magera pt. „Raj”.

RADOM

III Liceum Ogólnokształcące im. płk. Dionizego Czchowskiego

Radom jest jednym z większych miast w województwie mazowieckim. Istnieje od wczesnego średniowiecza, gród w tym miejscu istniał już przed X w. Żydzi osiedlali się w mieście od XVI wieku, i mimo przywileju „de non Tolerandis Judaeis”, zdominowali gospodarkę miasta i stali się istotną częścią społeczności Radomia. Spis powszechny z 1921 roku odnotował 24 495 Żydów, co stanowiło 40% wszystkich mieszkańców. Podczas II wojny światowej, w marcu 1941 roku naziści utworzyli w Radomiu getto, w którym zgromadzili około 32 tys. Żydów. Większość z nich została zamordowana w obozie zagłady w Treblince.

PROJEKT

Projekt nosi tytuł „Śladami Żydów radomskich”. Jego celem jest upowszechnianie wiedzy o historii i kulturze żydowskiej, ukazywanie przenikania i wzajemnych związków kultury polskiej i żydowskiej oraz krzewienie tolerancji i idei dialogu kultur. Głównym zadaniem Projektu jest sprawowanie opieki nad cmentarzem żydowskim, stanowiącym ważny zabytek kultury żydowskiej w naszym mieście oraz promocja w środowisku lokalnym wielokulturowego dziedzictwa Radomia. W ramach I Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu w czerwcu 2008 roku zorganizowaliśmy wykłady, warsztaty, koncerty, spektakle, konkursy i degustacje potraw żydowskich.

Młodzież realizowała projekt poprzez różnorodne działania mające na celu poznanie historii i kultury Żydów regionu. Uczniowie uczestniczyli w warsztatach i wykładach, organizowali wycieczki do muzeów, synagog i na cmentarze, przeprowadzali również wywiady z mieszkańcami Radomia pamiętającymi jego przedwojenną historię. Zdobytą wiedzę młodzież planuje podzielić się z rówieśnikami i lokalną społecznością.

Uczniowie klasy 2d udali się na wycieczkę do Archiwum Państwowego w Radomiu, gdzie mieli okazję obejrzeć wystawę „Getto w Radomiu, kwiecień 1941 – sierpień 1942” poświęconą życiu radomskich Żydów w okresie okupacji hitlerowskiej. Młodzież obejrzała zarówno fotografie mieszkańców radomskiego getta, jak i ich oprawców oraz dokumenty historyczne. Dużą część ekspozycji stanowiły plakaty. Prezentowane na wystawie materiały pochodziły ze zbiorów Archiwum Państwowego w Radomiu, m.in. ze zbioru afiszów, plakatów i druków ulotnych z lat 1939–1945 oraz zbioru ikonografików. Młodzież pogłębiła swoją wiedzę na temat powstania getta radomskiego i życia w nim ludności żydowskiej.

Młodzież z klasy 2e w ramach uczestnictwa w programie „Przywróćmy Pamięć” przygotowała referat „Społeczność żydowska w Radomiu” oraz wykład „Cmentarze żydowskie”. Licealiści poznali rolę Żydów w rozwoju gospodarki i kultury dawnego Radomia, losy ludności żydowskiej podczas II wojny światowej oraz dzieje żydowskiej nekropolii w Radomiu. Uczniowie poszerzyli swoją wiedzę na temat roli cmentarza w tradycji judaistycznej. Na podstawie ilustracji poznali wygląd nagrobków żydowskich (inskrypcje i symbole macew) i oheli.

Usłyszmy historię

Uczniowie zaplanowali akcję zbierania dokumentów, fotografii i relacji starszych mieszkańców miasta o życiu i kulturze Żydów radomskich. Zorganizowali wycieczki „Śladami zabytków kultury żydowskiej w Radomiu”. Spotkali się również z członkami Stowarzyszenia „Dzieci Holokaustu” w Polsce oraz brali udział w wykładach o historii, kulturze i tradycji żydowskiej.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież zorganizowała I Dni Kultury Żydowskiej w Radomiu. Honorowy Patronat objęli: Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich i Prezydent Miasta Radomia Andrzej Kosztowniak. Uczniowie opublikowali broszurę promującą działania szkoły w zakresie upowszechniania wiedzy o historii i kulturze Żydów oraz album „Cmentarz Żydowski w Radomiu”. Przygotowali również konkurs „Historia i kultura Żydów” dla uczniów radomskich szkół ponadgimnazjalnych w kategoriach: plakat, album, folder, potrawa żydowska, prezentacja multimedialna, scenka obyczajowa, piosenka żydowska.

Opieka nad miejscami pamięci

Uczniowie opiekują się cmentarzem żydowskim w Radomiu. Wykonali prace porządkowe na terenie nekropolii, inwentaryzację grobów, dokumentacji fotograficznej nagrobków, spisali inskrypcje na macewach. Zebrali i opublikowali materiały dotyczące historii nekropolii żydowskiej w Radomiu.

Młodzi liderzy regionu

Przy realizacji podejmowanych działań szkoła współpracowała z Ambasadą Izraela w Polsce, Urzędem Miejskim w Radomiu, Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie, Stowarzyszeniem „Dzieci Holokaustu” w Polsce, Żydowskim Stowarzyszeniem „Czulent” w Krakowie, Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Izraelskiej w Radomiu oraz z Zespołem Tańców Izraelskich „Snunit” w Warszawie.

Żuromin jest miastem powiatowym położonym w północno-zachodniej części województwa mazowieckiego. W okresie międzywojennym miejscowość liczyła około 5 tysięcy mieszkańców, z czego połowę stanowili Żydzi, którzy w pierwszych dniach II wojny światowej zostali wysiedleni do gett w Warszawie i Jadowie, a ich domy, stanowiące ok. 30% miejskiej zabudowy, rozebrano.

PROJEKT

Uczniowie w ramach projektu koncentrowali się na odtwarzaniu przedwojennej historii miasta ze szczególnym uwzględnieniem jego żydowskich mieszkańców. Istotnym elementem ich pracy była również opieka na cmentarzem żydowskim. Młodzież planuje zakończyć swe działania finałową galą, podczas której zostaną zaprezentowane wyniki ich pracy oraz przedstawione zdjęcia, tańce i piosenki żydowskie. Akcja zostanie przeprowadzona przez nieformalną grupę - Formację Młodzieżową „Monitor”, która zrzesza uczniów z Gimnazjum im. Ignacego Krasickiego oraz z Liceum im. Marii Dąbrowskiej w Żurominie.

Usłyszmy historię

Młodzież przeprowadziła około 60 wywiadów z osobami pamiętającymi czasy przedwojenne oraz zebrała zdjęcia z tamtego okresu.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie przygotowali akcję plakatową mającą na celu oznaczenie miejsc, w których mieściły się niegdyś żydowskie ośrodki kultury. Stworzyli również model miasta z gliny, w którym uwzględnili miejsca i budynki związanych z kulturą i historią żuromińskich Żydów.

Opolskie

BIAŁA Zespół Szkół

Biała jest miastem w byłym województwie opolskim. Jego historia sięga XIII w. Żydzi, którzy zaczęli się tu osiedlać już w średniowieczu, zajmowali się przede wszystkim: handlem, drobnym rzemiosłem i lichwą. W wieku XVIII Biała stała się jedynym miastem w państwie niemieckim, w którym żyło więcej Żydów niż chrześcijan. Sytuacja ekonomiczna sprawiła, że na przełomie XIX i XX w. Żydzi zaczęli opuszczać miasto i w latach trzydziestych zostały już tylko dwie rodziny liczące razem dziewięć osób.

PROJEKT

Młodzież w ramach projektu „Przywróćmy Pamięć” zaplanowała szereg przedsięwzięć mających na celu poznanie polsko-żydowskiego dziedzictwa kulturowego. Jednym z najważniejszych działań uczniów jest opieka nad cmentarzem żydowskim w Białej.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie planowali zorganizowanie warsztatów na temat wielokulturowego charakteru Białej dla uczniów tutejszego Zespołu Szkół i Publicznego Gimnazjum. Zorganizowali również wykłady o religii i kulturze żydowskiej oraz cykl lekcji na temat Zagłady.

Młodzi liderzy regionu

Młodzież przygotowała wystawę prac plastycznych i fotografii prezentujących świat kultury żydowskiej oraz projekt, który został zaprezentowany w Bialskiej Akademii Umiejętności w Gminnym Ośrodku Kultury.

BYCZYNA Zespół Szkół Gimnazjalnych, Licealnych i Zawodowych

Miasto leży na północno-zachodnim krańcu Wyżyny Śląskiej. Uznawane jest za jedno z najstarszych miast Śląska. Do Polski należy od 1945 roku.

PROJEKT

13 września w naszym mieście odbyła się ogólnopolska inauguracja Europejskich Dni Dziedzictwa. Nasza szkoła przygotowała wystawę poświęconą „Przywracaniu pamięci o byłych mieszkańcach Byczyny”. Wystawa cieszyła się ogromnym zainteresowaniem wśród zwiedzających. W kronice, którą wystawiliśmy, jest dużo ciepłych i serdecznych słów na temat naszego projektu. Cieszymy się, że są ludzie, dla których nasze działania są ciekawą historią.

Uczniowie już kolejny raz uczestniczą w projekcie „Przywróćmy Pamięć”, w ramach którego poznają wielokulturową historię swojego miasta. Opiekują się również żydowskim cmentarzem w Białej.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież przygotowuje gazetki ściennie poświęcone historii narodu żydowskiego. Uczniowie przeprowadzili również konkurs historyczny dotyczący Holocaustu. Uczestniczyli także w uroczystym otwarciu synagogi w Kępnie, pierwszym od czasów II wojny światowej.

Uczestniczyliśmy w ekumenicznym obrzędzie otwarcia, ponieważ modlili się obok siebie pastor ewangelicki, ksiądz katolicki i rabin żydowski.

Młodzi liderzy regionu

Uczniowie zorganizowali wycieczki do miejsc, w których wciąż można doświadczyć ducha przedwojennej wielokulturowości regionu.

W listopadzie pojechaliliśmy na wycieczkę do Wrocławia, gdzie zwiedzaliśmy świątynie czterech wyznań: synagogę, cerkiew, zbór ewangelicki i kościół katolicki. Zwiedzanie tych obiektów umożliwiła nam Fundacja „Dzielnica Wzajemnego Szacunku Czterech Wyznań”. W ramach wycieczki uczestniczyliśmy w bardzo ciekawych warsztatach. Zapalczywie walczyliśmy o punkty i nagrody.

OPOLE Zespół Szkół TAK Towarzystwa Alternatywnego Kształcenia

Opole, jedno z najstarszych miast w kraju, jest dawną stolicą Górnego Śląska. Miasto do dziś jest głównym ośrodkiem gospodarczym, naukowym, kulturalnym i administracyjnym regionu. Żydzi zaczęli się osiedlać w mieście w połowie XVIII w. Od tamtej pory w Opolu rozwijało się kulturalne i społeczne życie żydowskie aż do I wojny światowej, której konsekwencją była emigracja Żydów do Ameryki i Palestyny. Noc Kryształowa zakończyła historię opolskich Żydów – ci, którzy przetrwali te wydarzenia, emigrowali do Izraela bądź zostali wysłani do obozów koncentracyjnych.

PROJEKT

Od lat w naszej szkole realizujemy programy związane z edukacją wielokulturową. Dwa ostatnie projekty, „Historia naszej ulicy” i „Rabin z Opola”, sprawiły, że postanowiliśmy włączyć się do czynnego udziału w ochronie dziedzictwa żydowskiego. Poza tym projekt „Rabin z Opola” był początkowo pomyślany jako przedsięwzięcie realizowane przez niezbyt liczną grupę licealistów. Temat jednak okazał się tak ciekawy, że projekt rozszerzył się na wszystkie szkoły Zespołu i włączyliśmy do niego poznawanie kultury i historii polskich i niemieckich Żydów. Podzieliliśmy się zadaniami – w zależności od wieku uczestników.

Młodzież w ramach projektu „Przywróćmy Pamięć” realizowała różnorodne pomysły mające na celu przybliżenie sobie i lokalnej społeczności historii i kultury Żydów regionu. Ważnym dla niej elementem było porządkowanie cmentarza żydowskiego w Opolu.

Usłyszmy historię

Uczniowie poznawali wielokulturowe dziedzictwo miasta poprzez wywiady i spotkania z jego najstarszymi mieszkańcami oraz przez studiowanie dokumentów i publikacji.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież zaplanowała przekazywanie zdobytej wiedzy młodszym uczniom szkoły i mieszkańcom miasta poprzez organizowanie dla nich różnych aktywności i projektów, takich jak wycieczki edukacyjne obejmujące zwiedzanie okolicznych cmentarzy czy też spacer ulicami miasta w poszukiwaniu śladów dziedzictwa żydowskiego. Uczniowie zamierzają także przygotowanie publikacji poświęconej rabinowi Leo Baeckowi i jego rodzinie, w której przedstawia ich losy.

Młodzi liderzy regionu

W projekcie współpracujemy z Domem Dziennego Pobytu „Maria – Magda”, z naukowcami z Instytutu Śląskiego, z Instytutem Eklezjologii i Badań nad Integracją UO. Na projekt „Rabin z Opola” dostaliśmy dotację z Fundacji Batorego koordynującej program „Dla Tolerancji”.

STRZELCE OPOLSKIE

Zespół Szkół Zawodowych nr 1

PROJEKT

Mieszkamy w mieście, które naznaczone jest wielokulturowością – polską, niemiecką, czeską i żydowską. Zmiany terytorialne na przestrzeni wieków oraz te najbliższe po II wojnie światowej spowodowały, że zamieszkują je ludzie będący tu od wieków, przyjezdni z centralnej Polski i wysiedleni zza wschodniej granicy kraju. Wśród uczniów naszej szkoły można dostrzec wielość tradycji, obyczajów i zwyczajów regionalnych, które najlepiej widoczne są w czasie klasowych spotkań wigilijnych.

Młodzież zamierza aktywnie poznawać historię strzeleckich Żydów poprzez organizację spotkań, wykładów, wycieczek i przygotowanie prezentacji. Uczniowie uważają, że konieczną działalnością w celu przywrócenia pamięci o dawnych mieszkańcach miasta jest dbanie o miejsca pamięci, cmentarze i inne istniejące dziś jeszcze miejsca związane z kulturą bądź religią żydowską.

Usłyszmy historię

Uczniowie poszukiwali śladów społeczności żydowskiej nie tylko poprzez badanie archiwalnych dokumentów miejskich czy studiowanie starych fotografii, lecz także spotykając się z mieszkańcami swojego miasta, którzy opowiadali im o swoich wspomnieniach sprzed II wojny światowej. Młodzi ludzie uczestniczyli także w spotkaniu autorskim z panią Teresa Smoleń, autorką książki „Strzelce Opolskie dawniej i dziś”.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie mają w planie zapoznanie siebie i rówieśników z historią i wielokulturowością Strzelec Opolskich i z zabytkami miasta, z kulturą, zwyczajami oraz religią Żydów. Chcą przypomnieć historię zlikwidowanego cmentarza żydowskiego i zburzonej synagogi, a także zorganizować wycieczki edukacyjne do Krakowa i Oświęcimia.

Młodzi liderzy regionów

Aktywnie uczestniczymy w licznych akcjach charytatywnych i pracach społecznych. Bierzymy udział w zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Uzyskaliśmy tytuł „Szkoły z klasą”, wyróżnienie w I edycji akcji „Szkoła bez przemocy” oraz certyfikat „Szkoła przedsiębiorczości” nadawany przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Uczniowie nawiązali współpracę z burmistrzem Strzelec Opolskich w celu wykonania tablicy pamiątkowej poświęconej strzeleckim Żydom.

Podkarpackie

BIRCZA Publiczne Gimnazjum im. ks. prałata płk. Tadeusza Dłubacza

Bircza jest wsią położoną na Pogórzu Przemyskim, istnieje od XIII w. Zamieszkiwały ją trzy grupy kulturowe, polska, ukraińska i żydowska. W okresie międzywojennym Żydzi stanowili ponad połowę populacji Birczy. W 1941 r. w miejscowości utworzone zostało getto, w którym zgromadzono ludność żydowską z całej okolicy. W lipcu 1942 r. na pobliskiej Kamiennej Górze stracono w egzekucjach ponad 800 mieszkańców birczańskiego getta. Resztę ludności żydowskiej wysłano do obozu zagłady w Bełżcu.

PROJEKT

Chcielibyśmy przypomnieć młodzieży oraz mieszkańcom, że historia naszej miejscowości jest barwna i ciekawa, że tworzyli ją ludzie różnych wyznań i narodowości, którzy pozostawili ślady na tej ziemi. Pragniemy zachować te ślady, utrwalić na papierze, fotografiach, a przede wszystkim w świadomości ludzkiej. Uważamy, że wielokulturowość i różnorodność uczą postaw tolerancji dla odmienności i dlatego ważne jest prowadzenie takich działań.

Młodzież z Gimnazjum w Birczy zaangażowała się w projekt, podejmując działania na wielu polach. Uczniowie brali udział w szkoleniach, uczestniczyli w zajęciach koła historycznego, przygotowali gazetkę na temat historii wielonarodowej społeczności Birczy, a także zaplanowali zebranie relacji starszych mieszkańców miejscowości. Opiekowali się również cmentarzem żydowskim w Birczy.

Usłyszmy historię

Uczniowie zbierali materiały związane z tematyką projektu: fotografie i dokumenty. Wiele ciekawych informacji uzyskali także podczas wywiadów ze starszymi mieszkańcami miejscowości. Spotkali się m.in. z Władysławem Gerulą, którego rodzice podczas wojny zostali rozstrzelani za ukrywanie Żydów. Zostali oni odznaczeni pośmiertnie medalem „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata”. Gimnazjaliści poszukiwali również danych na stronach internetowych poświęconych tematyce żydowskiej.

Uczymy się nawzajem

W ramach edukacji rówieśniczej uczniowie zorganizowali Dzień Pamięci o Holocauście, odbyli rajd pieszy „Śladami żydowskich mieszkańców Birczy”, a także wycieczki edukacyjne do Muzeum Auschwitz-Birkenau oraz do Muzeum na Majdanku.

Młodzi liderzy regionu

Młodzież pozyskała sojuszników do realizacji projektu. W promocji działań szkoły w nauczaniu o różnorodności będą pomagać uczniom Urząd Gminy oraz lokalny tygodnik – „Życie Podkarpackie”.

JASŁO Ośrodek Szkolno Wychowawczy

Jaśło jest miastem powiatowym w południowo-wschodniej Polsce. Jego historia sięga XIV w. Nadany miastu przywilej „de non tolerandis Judaeis” skutecznie wstrzymywał osadnictwo żydowskie aż do czasów zaborów. Dominującym prądem wśród ludności żydowskiej był chasydyzm. W Jaśle istniało kilka domów modlitw, trzy synagogi z mykwami, Biblioteka Żydowska i teatr jidysz w Żydowskim Centrum Kultury. W latach 1941–1942 w Jaśle funkcjonowało getto. Po jego likwidacji Żydzi zostali przewiezieni do Bełżca oraz do ośrodka zagłady w Szebniach, gdzie zostali zamordowani.

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Jaśle jest placówką przeznaczoną dla dzieci z upośledzeniem w stopniu lekkim, umiarkowanym i głębokim. W jej ramach działa wiele kół zainteresowań. Jednym z nich jest koło regionalne, którego działania skupiają się zarówno na poznawaniu miejsc zabytkowych oraz miejsc pamięci w naszej małej ojczyźnie, jak i na sprzątaniu zaniedbanych cmentarzy żydowskich na Podkarpaciu.

PROJEKT

W ramach projektu młodzież skoncentrowała się na zdobywaniu wiedzy o historii i kulturze Żydów regionu oraz przede wszystkim na opiece nad miejscami pamięci.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zorganizowali wiele wycieczek i spotkań, podczas których poszukiwali śladów i pozostałości po żydowskich mieszkańcach Jasła, a także wspólnie uczyli się historii regionu.. Młodzież pojechała do miejsc zagłady ludności żydowskiej, czyli do Hałbowa, Nowego Żmigrodu, Lasu Warzyckiego i lasu w Szebniach. Uczniowie udali się także na „górze śmierci”, gdzie znajdował się Obóz Zagłady w Pustkowie.

Wraz z Zespołem Szkół Integracyjnych w Pustkowie została zorganizowana konferencja pod nazwą „Miejsca Pamięci o Holokauście w Naszej Małej Ojczyźnie”, podczas której uczniowie zaprezentowali prezentacje multimedialne, wysłuchali wykładu prof. Wacława Wierzbieńca na temat „Dlaczego powinniśmy się uczyć o Holokauście” oraz prof. Romany Kolarzowej pt. „Kultura i Tradycja Ludności Żydowskiej w małym Miasteczku Galicyjskim”.

Zorganizowano również warsztaty dotyczące historii, tradycji i kultury Żydów Galicyjskich dla uczniów szkoły w Sędziszowie Małopolskim. Wspólne sprzątanie cmentarza w Nowym Żmigrodzie było okazją do integracji z tamtejszą młodzieżą szkolną.

Opieka nad cmentarzami

Akcja Antyschematy II Jasło- wspólnie z uczniami z Gimnazjum w Nowym Żmigrodzie posprzątnięty został cmentarz żydowski, odnowiona brama główna, usunięty mech z macew i krzaki nad ziemią, które zagrażały macewom. Akcja ta zakończyła się wspólnym grillowaniem i integracją, a wieczorem odbył się koncert poezji i piosenek żydowskich w wykonaniu młodzieży z Jasielskiego Domu Kultury.

Uczniowie posprzątali cmentarz żydowski w Nowym Żmigrodzie, sfotografowali i skatalogowali macewy. Uczestniczyli także w warsztatach poświęconych ochronie cmentarzy żydowskich. Ponadto sprzątnięty i odnowiony został również cmentarz żydowski w Sędziszowie Małopolskim, gdzie odnowiono bramę i tablicę informacyjną.

RZESZÓW Społeczne Liceum Ogólnokształcące

Rzeszów jest miastem wojewódzkim, pełni funkcję głównego ośrodka administracyjnego, przemysłowego, handlowo-usługowego, akademickiego i kulturalnego w Polsce południowo-wschodniej. Istnieje od XIV w. Żydzi zaczęli się tu osiedlać w XVI w. Przed II wojną w Rzeszowie mieszkało około 14 tys. ludności pochodzenia żydowskiego, co stanowiło ok. 30% mieszkańców miasta. Posiadali oni obok rynku swoją dzielnicę z zachowanymi do dziś synagogami, cmentarzem, zniszczonym przez nazistów podczas II wojny światowej, rynkiem i kamienicami. W 1941 hitlerowcy utworzyli w Rzeszowie getto, które funkcjonowało do listopada 1943. Większość z umieszczonych w nim Żydów została wywieziona do obozu zagłady w Bełżcu.

PROJEKT

Jesteśmy grupą młodzieży ze Społecznego Liceum Ogólnokształcącego, działającą pod nazwą Rajsza (tak Żydzi nazywali Rzeszów). Spodobała nam się już rozpoczęta praca w poprzednim roku szkolnym. Wydaje nam się, że winni jesteśmy pamięć Żydom zamieszkującym niegdyś Rzeszów i inne miejscowości Podkarpacia. A zarazem powinniśmy poznać nasze korzenie, naszego miasta i okolic.

W ramach projektu młodzież zaplanowała kontynuowanie pracy z poprzedniej edycji „Przywróćmy Pamięć”, utworzyła w tym celu stronę internetową poświęconą historii Żydów związanych z Rzeszowem oraz innymi miejscowościami Podkarpacia.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zaplanowali dokończenie opracowywania historii Żydów rzeszowskich. Podjęli się również opracowania dziejów społeczności żydowskich w kolejnych miejscowościach oraz wykonania dokumentacji fotograficznej.

STRYZÓW Zespół Szkół

Strzyżów jest miastem powiatowym na Podkarpaciu. Jego historia sięga IX w., kiedy w widłach rzeki Stobnicy i Wisłoka zbudowano strażnicę. Prawdopodobnie osadnictwo żydowskie w Strzyżowie rozpoczęło się w pierwszej połowie XVII wieku. Do początku XX w. ich liczba wzrosła do prawie tysiąca. W 1918 i 1919 roku w doszło mieście do rozruchów antyżydowskich, w wyniku których zostało rannych kilkunastu Żydów, a jeden zmarł wskutek odniesionych ran. W okresie międzywojennym Żydzi stanowili około 50% populacji miasta. Podczas II wojny światowej Niemcy utworzyli w Strzyżowie getto, do którego w maju 1941 roku przywieziono około 2,5 tys. Żydów z Warszawy. W kwietniu i czerwcu 1942 roku wywieziono wszystkich Żydów do getta w Rzeszowie, a następnie do obozu zagłady w Bełżcu.

PROJEKT

Powodów, dla których zdecydowaliśmy się kontynuować dzieło naszych starszych kolegów, jest kilka. Po pierwsze, i wcale nie najważniejsze, zaraz na pierwszych lekcjach w nowej szkole wychowawca zachęcił nas do pracy metodą projektu, proponując przedsięwzięcie, które koordynował już w roku ubiegłym. Po drugie, ważniejsze, historia naszego małego podkarpackiego miasteczka nierozdzielnie związana jest z tradycją żydowską. Po trzecie, także ważne, o historii strzyżowskich Żydów nie daję nam zapomnieć widok z okien naszej szkoły – leżąca po sąsiedzku miejska biblioteka jeszcze w dwudziestolecie międzywojennym była bowiem żydowskim domem modlitwy. I wreszcie po czwarte, najważniejsze, praca nad projektem już teraz uzmysławia nam, jak wielką wartość niesie ze sobą świadomość różnorodności: poznając historię tzw. innych (wyznawców judaizmu czy grekokatolików), stajemy się nie tylko bardziej tolerancyjni, ale i wyrozumiali dla siebie nawzajem.

W tym roku młodzież miała w planie kontynuację ubiegłorocznego przedsięwzięcia – uważali, że część zadań, które przed sobą postawili w ubiegłym roku, powinna być realizowana w sposób ciągły – dlatego też wciąż ich głównym zamiarem było przypomnienie starszym, a przedstawienie młodszym mieszkańcom Strzyżowszczyzny, jak ważnym czynnikiem kulturowym regionu byli przed drugą wojną światową Żydzi.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zaplanowali zorganizowanie sesji popularnonaukowej „Każdy inny – wszyscy równi” z udziałem pracowników naukowych Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz przedstawicieli trzech kultur występujących na Strzyżowszczyźnie w międzywojniu: Polaków, Ukraińców (Zamieszańców) i Żydów. Postanowili również wyszukać informacje na temat liczebności Żydów w regionie, historii ich miejsc religijnych (bożnic). W planie mieli również zebranie materiałów informacyjnych (wraz z dokumentacją fotograficzną) na temat lokalnych cmentarzy żydowskich oraz próby odszukania zapomnianych miejsc pochówku.

Nawiązana została też współpraca z Wydawnictwem Austeria w Krakowie w celu przybliżenia młodzieży strzyżowskiej kultury i tradycji żydowskiej.

Usłyszmy historię

Młodzież postanowiła przeprowadzić i udokumentować rozmowy z najstarszymi mieszkańcami Strzyżowa pamiętającymi tragedię wywózki strzyżowskich Żydów do getta w Rzeszowie, a stamtąd do obozu zagłady w Bełżcu. Zaplanowała również spisanie wspomnień strzyżowianki pochodzenia żydowskiego, która ocalała z Szoah i obecnie żyje w Izraelu.

Podlaskie

BIELSK PODLASKI Zespół Szkół im. Adama Mickiewicza

Bielsk Podlaski jest miastem powiatowym w północno-wschodniej Polsce, które założone zostało w średniowieczu. Pierwsi Żydzi pojawili się tu w XV wieku, a w 1542 roku powstała gmina żydowska z synagogą i cmentarzem. W okresie międzywojennym Bielsk Podlaski zamieszkały był przez około 2,5 tysiąca Żydów, co stanowiło ok. 50% populacji miasta. W 1941 roku nazisci utworzyli tu getto, które ostatecznie zlikwidowano w 1942 roku, wywożąc jego mieszkańców do obozu zagłady w Treblince.

PROJEKT

Młodzież w ramach projektu „Przywróćmy Pamięć” koncentrowała się na odtwarzaniu dziejów bielskich Żydów. Uczniowie zainteresowali się przede wszystkim okresami przedwojennym i wojennym. Przeprowadzili badania archiwalne oraz wywiady z mieszkańcami Bielska Podlaskiego. Ważną częścią pracy uczniów jest również opieka nad lokalnym cmentarzem żydowskim.

Edukacja rówieśnicza

W celu poznania przedwojennego wyglądu Bielska uczniowie opracowali jego mapę, na której zaznaczyli punkty związane z historią Żydów bielskich, a także przygotowali przewodnik turystyczny po mieście i jego okolicach, w którym wyróżnione zostały miejsca pamięci Żydów. Przewodnik ma pomóc w organizowaniu wycieczek. Młodzież opracowała także scenariusze zajęć oraz uczestniczyła w lekcjach poświęconych omówieniu losów bielskich Żydów. Szkoła zorganizowała również Dzień Kultury Żydowskiej.

Usłyszmy historię

Uczniowie zaplanowali nawiązanie kontaktu z rodziną żydowską pochodzenia bielskiego, mieszkającą obecnie w Izraelu oraz opracowanie książki ich losów.

CIECHANOWIEC Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II

Ciechanowiec leży 130 km od Warszawy, na trasie turystycznej do Białowieży, w Obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny Bugu i Nurca. Gród istniał już w XIII w., prawa miejskie nadano w XV w. Osadnictwo żydowskie rozpoczęło się 100 lat później. Społeczność starozakonnych szybko powiększała się i stała się jedną z bardziej aktywnych na ziemiach polskich. W latach 1920-1939 ludność żydowska zajmowała się głównie handlem materiałami tekstylnymi. Lata trzydzieste to okres kilku wystąpień antyżydowskich w mieście, a w roku 1937 doszło do pogromu Żydów.

W 1939 roku miasto dostało się pod okupację sowiecką, podczas której wielu Żydów zostało zmuszonych do przeniesienia się w głąb ZSRR. 22 czerwca 1941 roku na Ciechanowiec spadły pierwsze niemieckie pociski, a niedługo potem wojska hitlerowskie zajęły miasto. Jesienią 1941 roku zostało utworzone tu getto, które zlikwidowano w listopadzie następnego roku, a Żydów wywieziono do obozów zagłady w Treblince i na Majdanku.

PROJEKT

Młodzież w ramach projektu podejmowała działania mające na celu głównie edukację rówieśniczą. Uczniowie zorganizowali wycieczkę do Tykocina, aby zobaczyć Wielką Synagogę i Dom Talmudyczny, obejrzeć zbiory Muzeum Kultury Żydowskiej, odwiedzić grób zbiorowy Żydów tykocińskich. Planują także przygotowanie ulotek prezentujących Ciechanowiec jako miasto wielu kultur oraz prowadzenie dalszych prac badawczych nad historią społeczności żydowskiej w swoim mieście.

Młodzież zorganizowała również spotkanie „przy szabasowych świecach”, którego program obejmował naukę i pokaz tańca żydowskiego, degustację potraw przy dźwiękach muzyki klezmerskiej oraz montaż prezentujący walory kultury żydowskiej.

Opieka nad miejscami pamięci

Uczniowie również w tym roku opiekowali się cmentarzem żydowskim w Ciechanowcu.

Uczniowie pod opieką pani Elwiry Wyszyńskiej spotkali się z panem Arkadiuszem Radziszewskim, pracownikiem Urzędu Miejskiego, który zapewnił nam transport i przekazał niezbędne akcesoria do pracy. Po przybyciu na miejsce wskazał teren wymagający uprzątnięcia i przypomniał wszystkim zasady prowadzenia prac porządkowych na terenach cmentarnych.

Młodzież ochoczo zabrała się do dzieła, w czym wspierani byli przez pracowników FARE, którzy systematycznie opróżniali nasze worki i zapewнили wywóz zebranych śmieci.

Niektórzy uczniowie byli w tym miejscu po raz pierwszy, z zainteresowaniem więc pogłębiali swoją wiedzę na temat tego terenu, podziwiali nowo powstałe ogrodzenie. Swoim zainteresowaniem i wykonywaną pracą przywracali temu miejscu należny mu szacunek i pamięć.

KNYSZYN Zespół Szkół Ogólnokształcących

Knyszyn jest miasteczkiem położonym na Podlasiu. Szczególnie upodobał je sobie król Zygmunt August, który nadał mu prawa miejskie i często je odwiedzał. Pierwsi Żydzi w Knyszynie byli obecni w pobliżu królewskiego dworu i zajmowali się rozwijającym się rzemiosłem, głównie spożywczym i usługowym. Żydzi w Knyszynie zamieszkiwali tereny wokół głównego rynku, zajmując przed wojną około 90% jego domostw. Przed wybuchem drugiej wojny światowej Knyszyn liczył ok. 4400 mieszkańców, z czego Żydzi stanowili ponad jedną trzecią. W Knyszynie, dzięki wstawiennictwu katolickich mieszkańców miasta, nigdy nie utworzono getta, a Żydzi mieszkali we własnych domach do 1942 roku, kiedy większość z nich wywieziona została do obozu zagłady w Treblince. Tragedię drugiej wojny światowej przeżyło około 50 knyszyńskich Żydów, którzy zamieszkali poza granicami kraju. Wyemigrowali do Stanów Zjednoczonych, Izraela, Meksyku i Brazylii.

PROJEKT

W ramach projektu młodzież aktywnie uczestniczyła w różnorodnych wydarzeniach związanych z historią i kulturą żydowską. Uczniowie organizowali

wycieczki i sprawowali opiekę nad miejscami pamięci, słuchali opowieści przedwojennych mieszkańców miasta, publikacje w lokalnej prasie.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zorganizowali wycieczki do miejsc związanych z wielokulturową przeszłością Knyszyna oraz do synagogi w Tykocinie. Wzięli również udział w uroczystości wręczenia medalu „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”. Przygotowali też publikacje w lokalnym miesięczniku oraz miejskim portalu internetowym dotyczące wielokulturowej przeszłości Knyszyna.

Usłyszmy historię

Zorganizowano spotkania z potomkami knyszyńskich Żydów odwiedzającymi miasto.

22 września 2008 r. uczestniczyliśmy w uroczystości wręczenia medalu „SPRAWIEDLIWY WŚRÓD NARODÓW ŚWIATA” przyznanego śp. Czesławowi Dworżańczykowi z Knyszyna. Spotkaliśmy się w naszym mieście z rodziną ocalonych Belli i Samuela Suraskich.

Opieka nad miejscami pamięci

Młodzież posprzątała cmentarz żydowski w Knyszynie.

Pamięć w sztuce

We współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska – Izrael w Białymstoku uczniowie zorganizowali wystawę obrazów Izraela Bekera, która została otwarta 18 października 2008 r. w Urzędzie Miejskim w Knyszynie. Wystawa uświetniła uroczystości, jakie odbyły się w mieście z okazji 440. rocznicy nadania Knyszynowi praw miejskich.

O malarzu uczniowie dowiedzieli się, uczestnicząc w Festiwalu Kultury Żydowskiej, który odbył się w Białymstoku w dniach 20-22 września 2008 r. Oto moje życie – mówił Izrael Beker o swoich obrazach przedstawiających Knyszyn swojego dzieciństwa.

MILEJCZYCE Zespół Szkół

Milejczyce to podlaska wieś położona w powiecie siemiatyckim. Istnieje od XV w. Pierwsi Żydzi sprowadzili się do Milejczyc już pod koniec XVI wieku, jednak z powodu przywileju „De non tolerandis Judaeis” ich rzeczywiste osadnictwo rozpoczęło się od połowy XVIII w. Już w XIX wieku Żydzi stanowili 40% populacji miasta. W dwudziestolecie międzywojennym miejscowość stała się ośrodkiem sanatoryjno-wypoczynkowym dla polskich Żydów – sosnowe lasy i świeże powietrze miały mieć zbawienny wpływ na ludzi chorych na gruźlicę. W sezonie do miasta przybywało od 2 do 4 tysięcy Żydów. W czasie wojny w mieście utworzone zostało getto, które istniało do 5 listopada 1942 roku, kiedy to nastąpiła akcja likwidacyjna, a Żydzi zostali wywiezieni do obozu zagłady w Treblince.

PROJEKT

Młodzież zaplanowała szereg zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych mających na celu zapoznanie z wielokulturową historią Milejczyc oraz z tradycją i kulturą Żydów.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie uczestniczyli w pogadankach oraz konkursie plastycznym „Milejczyce – miejscowość wielu kultur”, w których udział wzięli uczniowie ze Szkoły Podstawowej i Gimnazjum. Ponadto gimnazjaliści stworzyli malowidło ścienne poświęcone wielokulturowemu dziedzictwu Milejczyc. Dzieło powstało w pobliżu synagogi na specjalnie zbudowanej do tego celu ścianie, która została wzniesiona przez Urząd Gminy w Milejczycach. Uczniowie zorganizowali także warsztaty, podczas których nauczyli się pieśni żydowskiej „Az der Rebe”.

Młodzi liderzy regionu

Uczennice Gimnazjum uczestniczyły w szkoleniu regionalnym dla uczniów zorganizowanym przez Fundację w ramach programu edukacyjnego „Przywróćmy Pamięć”. Ponadto w Zespole Szkół w Milejczycach zostały zorganizowane warsztaty muzyczne dla uczniów „Wielokulturowa tradycja Podlasia”. Warsztaty przeprowadzone przez Ośrodek „Pogranicze- sztuk, kultur, narodów” zostały zorganizowane przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego w ramach projektu „Badanie postaw wobec Żydów i stosunku do ich dziedzictwa, współpraca z lokalnymi partnerami w wybranych 15 miejscowościach, edukacja dla tolerancji”, wspieranego przez Fundację im. Stefana Batorego.

SUCHOWOLA Zespół Szkół w Suchowoli

Suchowola jest miastem położonym w województwie podlaskim, której historia sięga przełomu XVI i XVII w. Żydzi zaczęli osiedlać się tu i prowadzić handel pod koniec wieku XVII. W okresie międzywojennym w Suchowoli mieszkało przeszło 1200 Żydów, którzy stanowili niemal połowę miejskiej populacji. W czerwcu 1942 roku do miasteczka wkroczyły oddziały niemieckie. Dwa miesiące później nowe władze utworzyły tu getto, które istniało do listopada 1942 roku, kiedy to Niemcy rozpoczęli akcje przesiedlania Żydów do obozu w Kiełbasinie, z którego następnie, w grudniu 1942 roku, wywieźli ich do obozu zagłady w Treblince.

PROJEKT

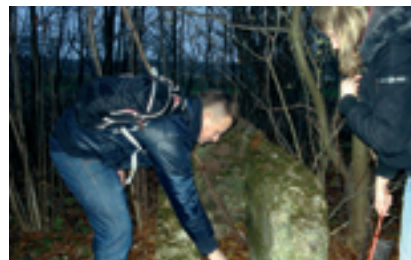
Uczniowie z suchowolskiego Zespołu Szkół realizują *projekt, aby uwrażliwić nowe pokolenie na meandry pamięci społecznej, zbadać i przywrócić pamięci społecznej wspólne dziedzictwo kulturowe tej ziemi*. Aby zrealizować założone cele, młodzież zaplanowała różnorodne działania. Nawiązała m.in. współpracę z organizacjami pozarządowymi, zorganizowała wycieczki i warsztaty.

Edukacja rówieśnicza

We współpracy z ośrodkiem „Pogranicze” z Sejna zorganizowane zostały warsztaty dla młodzieży poświęcone muzyce żydowskiej i wielokulturowej tradycji regionu. Ponadto młodzież przygotowała warsztaty tańca żydowskiego organizowane wspólnie z miejscowymi grupami tanecznymi. W październiku odbyła się również wycieczka szlakiem dziedzictwa żydowskiego do Białegostoku i Tykocina.

Młodzi liderzy regionu

Uczniowie nawiązali współpracę z Uniwersytetem w Białymstoku, Uniwersytetem Jagiellońskim oraz Ośrodkiem Kultury „Pogranicze” z Sejna.

WASILKÓW Gimnazjum im. ks. W. Rabczyńskiego w Wasilkowie

Wasilków leży na Podlasiu, niedaleko Białegostoku. Twierdza w tym miejscu została założona już w VIII w., jednak miasto powstało tu dopiero w wieku XVI. Żydzi zaczęli się tu osiedlać w XVII wieku. W XIX w. stanowili ponad 40% mieszkańców miasta, jednak w okresie międzywojennym liczba Żydów w Wasilkowie zmalała i tuż przed wybuchem II wojny światowej stanowili oni zaledwie 1/5 populacji mieszkańców. W styczniu 1941 roku Niemcy utworzyli w mieście getto, w którym zostało zamkniętych 1250 osób pochodzących głównie z Wasilkowa, Łomży i Choroszczy. Do 2 listopada, kiedy nastąpiła likwidacja getta, Żydzi musieli pracować głównie przy budowie dróg. Po zamknięciu getta zostali przewiezieni do obozu przejściowego w Białymstoku, skąd następnie, 19 listopada 1942 roku, przetransportowano ich do obozu zagłady w Treblince.

PROJEKT

Młodzież w ramach projektu odkrywała wielokulturową historię miasta i okolic, zapraszając gości, organizując wycieczki, warsztaty oraz wykłady. Objęła również opieką wasilkowski cmentarz żydowski. Uczniowie kładli nacisk na promocję swoich działań, aby pamięć o wielokulturowej przeszłości miasteczka rzeczywiście mogła być przywrócona. W tym celu przygotowywali wystawy, ulotki, publikowali artykuły w lokalnej prasie, upamiętniali miejsca pamięci po wasilkowskich Żydach.

Usłyszmy historię

Uczniowie zaplanowali stworzenie dokumentacji związanej z obecnością Żydów w Wasilkowie. Na podstawie wywiadów przeprowadzonych z mieszkańcami oraz dokumentacji fotograficznej zabytków miasta uczniowie chcą odtworzyć.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie uczestniczyli w wycieczkach edukacyjnych śladami wielokulturowości w Wasilkowie oraz na Podlasiu, a także w wycieczce „Szlakiem Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku”. Wszystkie wyprawy miały na celu przybliżenie młodzieży tradycji i kultury żydowskiej.

Uczniowie zorganizowali także festiwal kultury żydowskiej, podczas którego pokazana została prezentacja multimedialna, odbyła się projekcja filmów i prezentacja tradycyjnej i współczesnej muzyki żydowskiej. Młodzież odczytała również przygotowane przez siebie referaty dotyczące najważniejszych święt żydowskich.

Opieka nad miejscami pamięci

Uczniowie zdawali sobie sprawę, jak ważna jest konieczność dbania o nieliczne ślady, jakie pozostały po żydowskich mieszkańcach Wasilkowa, dlatego też postanowili uporządkować teren cmentarza, wyczyścić macewy oraz sporządzić dokumentację.

WYSOKIE MAZOWIECKIE Centrum Kształcenia Zawodowego

Wysokie Mazowieckie jest miastem powiatowym leżącym na granicy Podlasia i Mazowsza. Miejscowość istnieje od XIII w., prawa miejskie otrzymała w XV w. Żydzi osiedlili się w Wysokim Mazowieckim przypuszczalnie u schyłku XVII wieku. W dwudziestolecie międzywojennym stanowili prawie 60% populacji miasteczka. W 1936 r. doszło do pogromu ludności żydowskiej, w którym szczególnie dotkliwe były grabieże jej mienia i zniszczenia domów. W wyniku tego przejawu agresji ucierpiały 23 osoby. W 1941 roku w mieście zostało utworzone getto, które zlikwidowano półtora roku później, a jego mieszkańców wywieziono do obozu zagłady w Treblince.

PROJEKT

Uczniowie z Centrum Kształcenia Zawodowego należący do szkolnego koła „Młodego Regionalisty” już od 2006 roku, pod patronatem FODŻ-u, realizują projekt „Pamięć jest wszystkim”. Młodzi ludzie poszukiwali śladów społeczności żydowskiej mieszkającej w Wysokim Mazowieckiem przed II wojną światową, gdyż chcą przypomnieć mieszkańcom swojego miasta, zwłaszcza młodzieży, że w ich miejscowości na przestrzeni wieków spotykały się różne kultury i religie, tworząc jej niezwykle i niepowtarzalny klimat. Uczniowie pragną zapoznać swoich rówieśników ze światem, który istniał tutaj i zniknął ponad 60 lat temu, a po którym pozostał jedynie

skromny ślad w postaci niewielkiego cmentarza żydowskiego. Chcą im przedstawić żywy świat, w którym obok kościoła katolickiego funkcjonowała synagoga, w którym słyszało się jidysz, świat pełen żydowskich handlarzy i młodych chaluców, gdyż jest on zupełnie nieznany młodemu pokoleniu mieszkańców Wysokiego Mazowieckiego. Uczniowie mają nadzieję, że ich działania pozwolą im lepiej zrozumieć siebie nawzajem i otaczający ich świat.

Młodzi ludzie nawiązali kontakty z potomkami wysokomazowieckich Żydów, którzy przekazali im wiele cennych informacji dotyczących społeczności żydowskiej pozwalających na precyzyjne określenie wkładu społeczności żydowskiej w gospodarczy, społeczny i kulturalny rozwój miasta. Efektem tych działań były wystawy oraz publikacje ulotek i artykułów na stronach internetowych programu „Przywróćmy Pamięć” i portalu „Polin – Dziedzictwo Polskich Żydów”.

Opieka nad miejscami pamięci

Młodzież zaopiekowała się miejscowym cmentarzem żydowskim mieszczącym się przy ul. Żwirki i Wigury. Uczniowie nie tylko uporządkowali jego teren, ale także dokonali pomiaru powierzchni i opracowali plan sytuacyjny. Zaplanowali również wykonanie Karty Zabytku cmentarza.

Młodzi liderzy regionu

W związku z 73. rocznicą wystąpień antyżydowskich w Wysokim Mazowieckiem młodzież opublikowała artykuł poświęcony tamtym wydarzeniom.

Uczniowie doprowadzili również do utworzenia Izby Ziemi Wysokomazowieckiej. Projekt ten otrzymał wyróżnienie przyznane przez Ambasadę Państwa Izrael i Żydowski Instytut Historyczny.

Pomorskie

GDĄSK Zespół Szkół Morskich

Gdańsk jest miastem wojewódzkim na Pomorzu, jednym z najstarszych i największych miast w Polsce. Żydzi mieszkali tu od początku jego istnienia i zajmowali się głównie handlem. Przed wojną społeczność żydowska w Gdańsku liczyła 3 tysiące osób, zaś po wojnie już tylko pięćset. Większość Żydów wyemigrowała z miasta i obecnie mieszka tu około 100 Żydów i osób pochodzenia żydowskiego.

PROJEKT

W tegorocznej edycji programu „Przywróćmy Pamięć” młodzież z Zespołu Szkół Morskich podjęła współpracę z gdańską Gminą Wyznaniową Żydowską. Uczniowie planują przeprowadzenie ankiet wśród jej przedstawicieli w celu uchwycenia autoportretu tej wspólnoty i jej funkcjonowania we współczesnych realiach, a opracowany na podstawie zebranych informacji materiał chcą wydać drukiem w niewielkim nakładzie i rozpropagować na początku w gdańskich bibliotekach.

SŁUPSK Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 4

Słupsk jest jednym z największych miast na Pomorzu. Jego historia sięga wczesnego średniowiecza. Społeczność żydowska zaczęła się osiedlać tu od XVIII w. W latach trzydziestych XX w. liczyła niemal sześćset osób. Ci, którzy przeżyli Noc Kryształową i pozostali w mieście, zostali wywiezieni do Auschwitz w lipcu 1942 r.

PROJEKT

Uczniom ze słupskiego Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych bardzo zależało, aby jak największa liczba ich rówieśników poznała historię synagogi znajdującej się w ich mieście, dlatego też w związku z obchodami 70. rocznicy nocy kryształowej zorganizowali cykl lekcji wychowawczych poświęcony tym wydarzeniom. *Warto podkreślić fakt, że uczniowie z zainteresowaniem słuchali wykładu i oglądali zdjęcia, a nawet zadawali pytania dotyczące kultury żydowskiej. Po przeprowadzonych zajęciach udaliśmy się pod tablicę upamiętniającą miejsce po synagodze i złożyliśmy pod nią kwiaty.*

Śląskie

BĘDZIN Gimnazjum nr 3

Będzin jest 60-tysięcznym miastem powiatowym, historyczną stolicą regionu – Zagłębia Dąbrowskiego. Należy do najstarszych miast Małopolski i województwa śląskiego.

Pierwsi Żydzi przybyli do Będzina już na początku XV wieku. Przywileje, które otrzymali, zezwalały im na prowadzenie handlu, lecz tylko hurtowego, określonymi towarami zagranicznymi. Z upływem lat Żydom nadawano coraz więcej przywilejów królewskich, które zwiększały ich prawa. Przed II wojną światową na 55 tysięcy mieszkańców 28 tysięcy stanowili Żydzi. Z tego względu miasto zyskało miano „Jerozolimy Zagłębia”.

W czasie II wojny światowej utworzono tu getto, którego likwidacja nastąpiła w sierpniu 1943 roku. Hitlerowskie oddziały policyjno-wojskowe spotkały się z czynnym oporem stawianym przez żydowskie organizacje podziemne, jednak nie powstrzymało to niemal całkowitej eksterminacji będzińskich Żydów.

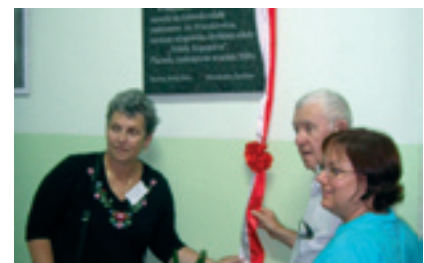
Od 2003 roku, z inicjatywy Centrum Kultury Żydowskiej w Będzinie, we wrześniu odbywają się Dni Kultury Żydowskiej, podczas których organizowane są koncerty, wystawy, spotkania z dawnymi mieszkańcami.

PROJEKT

Uczniowie z Gimnazjum nr 3 mają kontakt z historią na co dzień, gdyż budynek, w którym się uczą, 21 września 1930 roku stał się siedzibą żydowskiej koedukacyjnej Siedmioklasowej Szkoły Podstawowej im. Henryka Sienkiewicza. Jej kierownikiem został jeden z nauczycieli – Joshua Rapaport, osoba lubiana przez uczniów i przez nauczycieli, energiczny zarządca i dobry pedagog, pod którego rządami szkoła prężnie działała, oferując uczniom różnorodne formy pracy pozalekcyjnej i możliwość rozwijania własnych zainteresowań i uzdolnień.

19 sierpnia 2008 roku w ramach Światowego Zlotu Żydów Będzińskich w szkole została odsłonięta tablica upamiętniająca działalność żydowskiej szkoły i jej pierwszego dyrektora. W czasie uroczystości młodzież gimnazjum miała możliwość spotkać się z byłymi uczniami tej szkoły i wysłuchać ich wspomnień.

Gimnazjaliści biorący udział w programie „Przywróćmy Pamięć” planują zapoznać uczniów z żydowskim dziedzictwem kulturowym Będzina, a w szczególności z dziejami ich rówieśniczki, Rutki Laskier, mieszkanki miasta, która podczas pobytu w będzińskim getcie pisała pamiętnik. Uczniowie planują zorganizowanie wycieczki po mieście śladami dziewczynki. Chcą zobaczyć

dom, w którym mieszkała oraz miejsca, o których wspominała w swoich zapiskach i z którymi była związana. Uczniowie zamierzają również wykonać gazetkę informującą o tych miejscach, a także spotkać się z panią Stanisławą Sapińską, która przechowywała pamiętnik.

BIELSKO-BIAŁA

Liceum Ogólnokształcące i Gimnazjum Towarzystwa Szkolnego im. M. Reja

Bielsko-Biała pełni funkcję głównego ośrodka administracyjnego, przemysłowego, handlowo-usługowego, akademickiego, kulturalnego i turystycznego Podbeskidzia. Miasto leży na pograniczu Śląska cieszyńskiego i Małopolski. Historia połączonych w XX w. wieku miast Bielska i Białej sięga średniowiecza. Żydzi zaczęli się tam osiedlać w XVIII w. W dwudziestoleciu międzywojennym stanowili około 20% ogółu mieszkańców miasta. W czasie II wojny światowej pomiędzy Białą a Bielskiem utworzone zostało getto, do którego przesiedlono Żydów z obu miast. Po jego likwidacji w 1943 roku mieszkańcy zostali wywiezieni do Auschwitz.

PROJEKT

Dzięki współpracy z Gminą Wyznaniową Żydowską w Bielsku-Białej młodzież uzyskała wiele cennych informacji. Powstała około 25-osobowa grupa, która zaplanowała zorganizowanie dla wszystkich klas gimnazjalnych i licealnych szkoły wykładów, pokazów fotografii i wycieczek śladami żydowskimi po mieście.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie mają w planie przygotowanie przewodnika po śladach żydowskich mieszkańców miasta, który zamierzają ozdobić ilustracjami i samodzielnie wykonanymi fotografiami oraz opisami. Uczniowie chcą, *by przewodnik był wykonany na wysokim poziomie i by w końcowym efekcie można było go nabyć w bielskich księgarniach czy rozprowadzać w innych szkołach.* Byłaby to pierwsza publikacja tego typu.

Uczniowie postanowili także zebrać wspomnienia starszych bielszczan o Żydach oraz wydać je w formie broszury i następnie rozdać bibliotekom miejskim i szkolnym.

Opieka nad miejscami pamięci

Część uczniów zajęła się porządkowaniem grobów na cmentarzu żydowskim nauczycieli i uczniów z przedwojennej Szkoły Żydowskiej.

Pamięć w sztuce

Uczniowie działający w kole teatralnym we współpracy z teatrem miejskim zaplanowali przygotowanie przedstawienia dotyczącego żydowskiej kultury i sztuki.

BIELSKO-BIAŁA

Gimnazjum Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja

PROJEKT

Po obejrzeniu kilku filmów i przeczytaniu książek postanowiliśmy pogłębić naszą wiedzę na temat kultury żydowskiej, która niewątpliwie jest bardzo ciekawa. Mamy nadzieję, że pracując nad projektem, pokażemy ludziom, że obyczaje tej jednej z najstarszych kultur świata to nie tylko restrykcyjna religia i konserwatywne poglądy, ale także ogromny dorobek naukowy i artystyczny.

Opieka nad miejscami pamięci

Młodzież w ramach pracy nad projektem planuje odtworzenie historii cmentarza żydowskiego założonego w drugiej połowie XIX w. w Kętach oraz przedstawienie jej swoim rówieśnikom w ciekawy sposób przy pomocy zdjęć i tekstów.

CHORZÓW Zespół Szkół Sportowych nr 1

Chorzów jest miastem powiatowym leżącym w województwie śląskim. Jego historia sięga średniowiecza, jednak Żydzi zaczęli się tu osiedlać dopiero w XIX w. W 1939 roku Chorzów został zajęty przez Niemców. Pod koniec tego roku wszystkich Żydów przesiedlono do Dąbrowy Górniczej, a także do Olkusza i Jaworzna, skąd zostali przewiezieni do obozu koncentracyjnego w Auschwitz i prawdopodobnie tam zamordowani. Pod koniec 1939 roku Niemcy spalili również synagogę, a następnie rozebrali jej zgliszcza.

PROJEKT

Jesteśmy grupą młodzieży z Zespołu Szkół Sportowych nr 1 w Chorzowie zainteresowaną kulturą i dziedzictwem żydowskim. Spośród wielu konkursów historycznych odbywających się w tym roku wybraliśmy właśnie program edukacyjny „Przywróćmy Pamięć”. Poznanie kultury żydowskiej jest dla nas niezwykłym przeżyciem oraz wspólną przygodą połączoną z przyjemną nauką.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie zaplanowali odnalezienie w mieście miejsc związanych z żydowskim dziedzictwem, przeprowadzenie wśród mieszkańców miasta ankiety, zorganizowanie w szkole Dni Kultury Żydowskiej, a także stworzenie albumów i prezentacji komputerowych.

CZĘSTOCHOWA Młodzieżowy Dom Kultury

Częstochowa to miasto powiatowe leżące nad Wartą, które historycznie należało do Małopolski. Dziś należy do województwa śląskiego. Miasto istnieje od XI w. Pierwsze wzmianki o Żydach w Częstochowie pochodzą z połowy XVIII wieku. Większość z nich zajmowała się handlem, pracowała w przemyśle wydawniczym lub bankowości i pośrednictwie. W mieście funkcjonowało silnie rozwinięte szkolnictwo żydowskie, prasa, organizacje charytatywne, polityczne i kulturalne. W przededniu II wojny światowej społeczność żydowska liczyła ok. 30,000 osób. W kwietniu 1941 roku utworzono tu getto. Po jego likwidacji w październiku roku następnego jego mieszkańcy zostali wywiezieni do obozu zagłady w Treblince. Ci, których pozostawiono przy życiu, pracowali w fabrykach przemysłu zbrojeniowego Hasag oraz w warsztatach rzemieślniczych. Osadzono ich w tzw. „małym getcie”, które ostatecznie zostało zlikwidowane w czerwcu 1943 roku.

PROJEKT

Dlaczego... „Śladami Judaizmu”

Gdzieś pośród rodzynek i migdałów, ... dźwięków piosenek, ... obrazów, muzyki, ... symboli jest wzajemne przenikanie się kultur.

Jakże często nie znamy źródeł jej pochodzenia i znaczenia, nie zawsze wiemy też, skąd czerpiemy nasze twórcze inspiracje. Tych miasteczek nie ma już ... zostały w nas ślady, ... wspomnienia, ... drobne znaki – kamyki.

Żeby nie zapomnieć.

Pamięć w sztuce

Uczniowie z Młodzieżowego Domu Kultury realizują projekt metodą „pamięć w sztuce”, gdyż, jak twierdzą, sztuka pozwala im twórczo interpretować rzeczywistość i wspomnienia. Młodzi ludzie zorganizowali prezentację plac fotograficznych i plastycznych powstałych w pracowniach ceramicznej i plastycznej oraz Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny. Inicjatywa pokazania w fotografiach kultury żydowskiej w różnych krajach jest wynikiem nie tylko zainteresowań uczniów. W bardzo dużym stopniu wpływ na podjęcie tej decyzji miała wystawa „Żydzi częstochowianie”, którą młodzież miała okazję obejrzeć w Muzeum Częstochowskim.

Konkurs fotograficzny „Śladami Judaizmu” jest częścią składową projektu „Konfrontacje Artystyczne Inspirowane Kulturą Żydowską”, który w ramach programu „Poznajemy kultury innych narodów” realizujemy w Młodzieżowym Domu Kultury w Częstochowie. Szczególnie zależy nam na tym, aby w pracach fotograficznych pokazać wpływ kultury żydowskiej na kultury innych narodów i ich wzajemne przenikanie się.

PROJEKT

Jesteśmy grupą młodych ludzi z klas pierwszych naszego liceum, którzy pragną przełamać funkcjonujące stereotypy. Pragniemy poznać i rozumieć wszystko, co nas otacza. Czujemy się humanistami pragnącymi poznać i zrozumieć kulturę żydowską.

Licealiści realizują projekt poprzez edukację rówieśniczą, gdyż ich celem jest przybliżenie młodzieży z ich szkoły kultury żydowskiej rozwijającej się w Częstochowie i jej okolicach. Zadanie było projektem interdyscyplinarnym łączącym wiedzę z historii, wiedzy o kulturze i języka polskiego.

Uczniowie zamierzają zaprezentować wyniki swojego projektu w prasie lokalnej i gazetce szkolnej, stworzyć prezentację multimedialną na temat „Częstochowskich Żydów” oraz stworzyć słownik nazw związanych z kulturą żydowską.

Miejsca pamięci

Młodzi ludzie poznawali miejsca związane z kulturą żydowską w mieście i okolicach.

Uczniowie zaplanowali także wycieczkę edukacyjną na cmentarz żydowski, którym chcą się zaopiekować oraz przygotowanie prezentacji zdjęć zrobionych podczas tych wypraw.

Pamięć w sztuce

Młodzież zaprezentowała na forum szkoły program artystyczny poświęcony kulturze żydowskiej mający na celu zapoznanie rówieśników z twórczością częstochowskiej pisarki pochodzenia żydowskiego, Irit Amiel.

GOLESZÓW

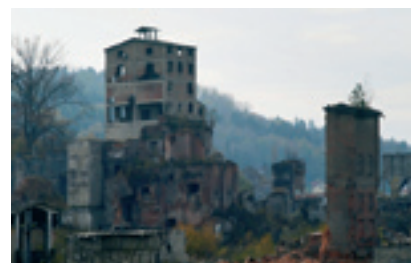
 Gimnazjum

Goleszów to wieś w powiecie cieszyńskim, której historia sięga XIII w. Przed II wojną światową we wsi mieszkało zaledwie kilka rodzin żydowskich. W lipcu 1942 roku w zabudowaniach goleszowskiej cementowni został założony podobóz KL Auschwitz-Golleschau. Pierwszymi więźniami byli Polacy, którzy przygotowali pomieszczenia dla ok. 1000 Żydów. Więźniowie pracowali także w czterech kamieniołomach, w cementowni i przy budowie kolejki linowej do Lesznej Górnej. Izba Oświęcimska w Goleszowie jest jedynym miejscem upamiętnienia wielu żydowskich więźniów, którzy przebywali i ginęli w tym podobozie.

PROJEKT

Przed II wojną światową w Goleszowie mieszkało kilka rodzin. Udało nam się ustalić, dzięki wywiadam w lokalnym środowisku, osiem nazwisk. Na razie jednak mamy bardzo skromne informacje o tych rodzinach.

Uczniowie w ramach projektu zajmowali się upamiętnianiem żydowskiej społeczności Goleszowa, a także więźniów goleszowskiego obozu. Udokumentowali ich miejsca pracy w goleszowskim kamieniołomie. Zaplanowali także zorganizowanie Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu oraz przeprowadzenie wywiadu z mieszkanką Goleszowa dotyczącego jej wspomnień o przedwojennym życiu we wsi. Przygotowali również album o cmentarzach żydowskich w regionie.

Młodzi liderzy regionu

Uczniowie nawiązali współpracę z Pawłem Stanieczkiem, opiekunem Izby Oświęcimskiej. Przygotowali także i zaprezentowali film o Jeanie Bartischau – więźniu żydowskiego pochodzenia, który przebywał w podobozie KL Golleschau, autorze malowideł naściennych znajdujących się w Muzeum Auschwitz-Birkenau. Ich kopie są w posiadaniu Izby Oświęcimskiej w Goleszowie.

Skontaktowaliśmy się z archiwum Muzeum Auschwitz-Birkenau i mieliśmy okazję obejrzeć autentyczne malowidła J. Bartischau – obecnie są to jedyne tego typu obrazy pochodzące z byłego obozu. Na razie nie są częścią ekspozycji, gdyż trwa ich renowacja. Mogliśmy je podziwiać wyłącznie na korytarzu bloku zamkniętego dla zwiedzających. Zostały zdjęte ze ścian cementowni i dzięki temu w ostatniej chwili malowidła zostały uratowane!

Uczniom udało się również nawiązać korespondencję z Instytutem Yad Vashem w Jerozolimie oraz otrzymać kserokopie mikrofilmów potwierdzających pobyt w goleszowskim podobozie Jeana Bartischau.

RADLIN Gimnazjum nr 1 im. Adama Mickiewicza

Radlin jest miastem w województwie śląskim, jego historia sięga średniowiecza. Nigdy nie mieszkało tu wielu Żydów, źródła wskazują, iż zazwyczaj nie było ich więcej niż kilku.

Realizujemy projekt, ponieważ chcemy przybliżyć społeczności szkolnej i lokalnej historię Żydów, poznać ich zwyczaje, obrzędy i kulturę. Chcemy także obalić stereotypy dotyczące uprzedzeń i braku tolerancji wobec narodu żydowskiego. Mamy nadzieję, że realizacja projektu wpłynie na propagowanie wartości takich, jak tolerancja, poszanowanie odmienności religijnej i kulturowej. Ale także ponieważ interesuje nas tematyka żydowska, chcemy dowiedzieć się czegoś nowego, chcemy pamiętać o męczeństwie Żydów, „przeżyć” ich historię, chcemy poznać lokalną historię Żydów, chcemy zaprezentować nasze dokonania społeczności lokalnej, uświadomić naszym rodzicom, sąsiadom, ale przede wszystkim rówieśnikom, że historia naszego regionu nierozdzielnie łączy się z historią Narodu Wybranego.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież organizowała różnorodne wydarzenia mające na celu nie tylko zapoznanie z historią i kulturą Żydów, ale także poruszające temat wielokulturowości, integracji i tolerancji, jak debata na temat praw człowieka. Uczniowie wzięli również udział w konkursie „(Nie) nasi sąsiedzi” oraz przygotowywali się do „Wirtualnego Festiwalu Wielokulturowego” w ramach projektu „Wspólna przeszłość – wspólna przyszłość”. Nawiązali partnerską współpracę ze Szkołą Podstawową nr 32 im. Alfreda Szklarskiego w Rybniku. Ponadto uczyli się tańca i piosenek żydowskich, poznawali tradycje, święta, potrawy, aby przeprowadzić lekcje dla rówieśników i przekazać im swoją wiedzę.

Miejsca pamięci

Młodzież postanowiła zaopiekować się cmentarzem żydowskim w Raciborzu. W tym celu wystąpiła do Starosty Powiatowego o wydanie zezwolenia na wykonanie tam prac porządkowych.

Uczniowie interesowali się również tematyką Zagłady. Zaplanowali organizację obchodów Dnia Pamięci o Holokauście oraz wzięcie udziału w Marszu Żywych.

Młodzi liderzy regionu

Uczniowie planują przedstawić rezultaty swojej pracy w ramach Radlińskiego Dnia Dialogu Międzykulturowego „Europa naszym wspólnym domem”.

Pokażemy taniec żydowski, a także nauczymy go naszych gości. Pokażemy, jak Żydzi świętują Chanukę. Zaprosimy na degustację potraw oraz zaśpiewamy kilka żydowskich pieśni.

W działaniach popierał ich przewodniczący Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Katowicach Włodzimierz Kac.

Sosnowiec jest młodym miastem położonym w Zagłębiu Dąbrowskim. Pierwsze wzmianki dotyczące wsi o tej nazwie pochodzą z XVIII w. Dopiero w II połowie XIX w., dzięki położeniu na trasie kolei warszawsko-wiedeńskiej w połączeniu z terenami bogatymi w zasoby naturalne, nastąpił niewiarygodnie szybki rozwój osady i wzrost liczby jej mieszkańców, również żydowskich. Od października 1942 roku Sosnowiec był gettem tranzytowym dla Żydów z Zagłębia Dąbrowskiego. W czasie akcji likwidacyjnej w sierpniu 1943 roku Niemcy spotkali się z oporem zorganizowanym przez Żydowską Organizację Bojową. Wszyscy jego mieszkańcy zostali zamordowani w obozie KL Auschwitz.

PROJEKT

Projekt jest jedną z części naszej pracy na zajęciach fakultetu społeczno-politycznego. Zajęcia mają za zadanie kształtować świadomość, wrażliwość obywatelską oraz przygotować do aktywnego udziału w społeczeństwie.

Młodzież realizowała projekt, koncentrując się na dokumentowaniu śladów pozostałych po żydowskiej społeczności miasta. Interesowała ją historia miasta i ludzi ją tworzących, a przede wszystkim wkład ludności żydowskiej w jego rozwój. Uczniowie odkrywali na nowo wspólne miejsca pamięci, uczyli się o Holokauście na terenie Sosnowca. Zdobytą wiedzę miała służyć stworzeniu prezentacji multimedialnej, folderów oraz webquestu.

W celu poszerzenia swojej wiedzy gimnazjaliści zamierzają również udać się do muzeum i na cmentarze żydowskie.

Szczekociny są miasteczkiem w powiecie zawierciańskim, ich historia sięga średniowiecza. Ludność żydowska zaczęła się tu osiedlać pod koniec XVIII w., w dwudziestolecie międzywojennym stanowiła około 50% populacji miasta. W czasie II wojny światowej w Szczekocinach powstało getto, które ostatecznie zlikwidowano we wrześniu 1942 roku, a jego mieszkańcy zostali przewiezieni do Treblinki i tam zamordowani.

PROJEKT

W ramach projektu „Przywróćmy Pamięć” młodzież starała się odtworzyć życie przedwojennych Szczekocin, a szczególnie życie ich żydowskich mieszkańców.

Usłyszmy historię

Uczniowie przeprowadzali wywiady z najstarszymi mieszkańcami miasta, zbierali i opracowywali różnorodne materiały i świadectwa żydowskiego świata w Szczekocinach.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież brała udział w warsztatach poświęconych religii i kulturze żydowskiej w Starej Synagodze w Krakowie, odbyła wędrowkę śladami szczekocińskich Żydów w Muzeum Auschwitz-Birkenau oraz zorganizowała II Szczekociński Festiwal Kultury Żydowskiej. Ponadto uczniowie zorganizowali i przeprowadzili warsztaty dla uczniów okolicznych gimnazjów i szkół podstawowych, poświęcone religii i kulturze żydowskiej.

Wodzisław Śląski jest miastem powiatowym położonym przy granicy z Czechami, które powstało w XIII w. Brakuje szczegółowych danych informujących o żydowskim osadnictwie w mieście, jednak wiadomo, że Żydzi mieszkali tam w XVIII-XIX w. Przed przyłączeniem Wodzisławia do Polski w 1922 r. mieszkańcy żydowscy zaczęli emigrować z miasta, a w dwudziestolecie międzywojennym pozostała tu już tylko jedna rodzina.

PROJEKT

Uczestnictwo w projekcie daje nam możliwość bliższego poznania zapomnianej kultury i tradycji żydowskiej, która nierozzerwalnie związana jest z historią naszego miasta. To także kolejna szansa na obalanie stereotypów i uprzedzeń na rzecz kształtowania postaw tolerancji i poszanowania inności.

Prace nad projektem powstającym w ramach programu „Przywróćmy Pamięć” uczniowie z Gimnazjum nr 2 realizują we współpracy z „bliźniaczą” szkołą, Gimnazjum nr 1, z Wodzisławia położonego w województwie świętokrzyskim. Aby jak najlepiej poznać historię swojego miasta, młodzi ludzie postanowili opracować przewodnik po wodzisławskich zabytkach żydowskich, a także zorganizować spotkania z przedstawicielami gmin żydowskich oraz nawiązać kontakty ze świadkami Marszu Śmierci wyruszającego z obozu w Auschwitz do Wodzisławia Śląskiego w roku 1945. Uczniowie planują także zorganizowanie wieczoru poetycko-muzycznego „W blasku menory” oraz spotkania z gimnazjalistami z zaprzyjaźnionej szkoły w celu podsumowania efektów wspólnej pracy.

Młodzi liderzy regionu

Grupa uczniów pod opieką nauczycieli wzięła udział w zorganizowanym 19.09.2008 r. przez Muzeum w Wodzisławiu Śląskim we współpracy z panem Grzegorzem Meiselem Dniu Kultury Żydowskiej poświęconym kulturze oraz tradycji wodzisławskich Żydów. W trakcie spotkania uczniowie mieli okazję poznać nie tylko zwyczaje i pieśni śpiewane podczas szabatu i Nowego Roku żydowskiego, ale także mogli skosztować potraw kuchni żydowskiej: chałek, bajglów i macy. Honorowymi gośćmi były panie: Tova Ben Tzvi z Izraela (nagrodzona tytułem Człowieka Pojednania przez Polską Radę Chrześcijan i Żydów), Joanna Brańska (założycielka i sekretarz Stowarzyszenia Polska-Izrael) oraz Marta Titaniec (członek zarządu Polskiej Rady Chrześcijan i Żydów).

Nasze kolejne działania zbiegły się w czasie z wizytą francuskiej młodzieży, która odwiedziła naszą szkołę. Razem zwiedziliśmy budynek, w którym niegdyś znajdowała się żeńska szkoła żydowska oraz dawną synagogę. Następnie skierowaliśmy kroki do Muzeum Miejskiego w Wodzisławiu Śląskim, w którym oprócz stałych wystaw znajduje się także ekspozycja poświęcona kulturze żydowskiej rozwijającej się na terenie naszego miasta. Mieliśmy okazję obejrzeć m.in. zdjęcia przedstawiające dawny wygląd kamienic żydowskich oraz porównać je ze stanem obecnym. W gablotach można było także zobaczyć typowe przedmioty związane z kulturą żydowską np. menorę.

Miejsca pamięci

Wspólnie z gośćmi uczniowie naszej szkoły wyjechali do Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau. Wizyta na terenie byłego obozu wywarła wstrząsające wrażenie nie tylko na naszych uczniach, ale i na francuskiej młodzieży. Oprócz stałych miejsc przewidzianych w trakcie zwiedzania mieliśmy możliwość wejścia do baraku żydowskiego. Teraz słowo Holocaust przestało być pustym terminem funkcjonującym w podręcznikach historii.

1 listopada uczniowie wzięli udział w kweście, z której dochód został przeznaczony na renowację żydowskiego cmentarza.

Edukacja rówieśnicza

Gimnazjalistów z Wodzisławia odwiedzili także rówieśnicy z izraelskiej artystycznej szkoły tańca. Wizyta ta była okazją do nauki żydowskich tańców, integracji oraz wymiany doświadczeń dotyczących edukacji o wielokulturowości. W grudniu w szkole odbył się konkurs talentów, w którym uczniowie zaprezentowali melodie oraz tańce żydowskie. Młodzież zorganizowała również lekcję zatytułowaną „Oswajamy nieznanne – czyli co warto wiedzieć o kulturze żydowskiej”. Jej celem było przede wszystkim rozbudzenie zainteresowania uczniów narodem żydowskim, jego historią, odmiennością kulturową oraz uwrażliwienie ich na problemy wynikające z poddania się stereotypom i ich bezkrytycznego powielania.

Świętokrzyskie

BODZENTYN Gimnazjum im. Jana Piwnika „Ponurego”

Bodzentyn jest miastem położonym u podnóża Gór Świętokrzyskich, w powiecie kieleckim. Jego historia sięga XIV w. Przed II wojną światową żyło tam ok. tysiąc Żydów, co stanowiło ponad 40% populacji miasteczka. W czasie wojny w Bodzentynie zostało utworzone getto, które ostatecznie zlikwidowano w 1942 roku, a jego mieszkańców wywieziono do Trebłinki.

PROJEKT

Młodzież zaplanowała szereg działań mających na celu przybliżenie sobie i mieszkańcom miasteczka historię bodzentyńskich Żydów. Szczególną uwagę gimnazjaliści poświęcili „Pamiętnikowi” Dawida Rubinowicza.

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie przygotowali Dzień Kultury Żydowskiej. Zajęli się również zbieraniem informacji na temat społeczności żydowskiej Bodzentyna, a także zaplanowali wystawę prac plastycznych poświęconych tematyce żydowskiej.

Miejsca pamięci

Młodzież podjęła opiekę nad cmentarzem żydowskim w Bodzentynie.

CIESZKOWY Gimnazjum im. Armii Krajowej

Cieszkowy to wieś w województwie świętokrzyskim, której początki datuje się na XV w.

PROJEKT

Młodzież z cieszkowskiego gimnazjum skoncentrowała się na przywracaniu pamięci o Zagładzie ponidzkich Żydów, poszukując tej tematyki w sztuce, zwłaszcza w poezji. Uczniowie odnaleźli wiersze poświęcone Holokaustowi napisane przez mieszkańców ich regionu.

Każdemu z nas czasy hitlerowskiej zagłady Żydów kojarzą się z okrucieństwem i nienawiścią. Z tamtych czasów niewiele osób przetrwało, a kto przeżył, dziś nawet myślami nie chce wracać do tamtych okrutnych czasów. Jedynie czasami w niektórych miastach i wioskach słychać historie, które opowiadają swym wnuczętom dziadkowie o Żydach ściganych przez hitlerowską armię. W dzisiejszych czasach, choć może nie tak okrutnych, żyją ludzie wrażliwi, którym nie jest obojętne ludzkie cierpienie. Takimi osobami są współcześni poeci. Niektórzy bardzo sławni, inni jeszcze nieznanymi. Jednak to oni nie pozwalają na to, abyśmy stracili resztki człowieczeństwa.

KIELCE Zespół Szkół Ogólnokształcących Integracyjnych nr 4

Kielce są położone u podnóża Gór Świętokrzyskich. Jako stolica województwa świętokrzyskiego stanowią gospodarcze i turystyczne centrum regionu. Miasto jest również zagłębiem budowlanym o bogatych tradycjach, ośrodkiem kulturalnym i turystycznym. Chociaż Kielce istnieją od XII w., to jednak Żydzi zaczęli się intensywnie osiedlać tu dopiero w wieku XIX. Przed wybuchem II wojny światowej mieszkało tu 19 tysięcy Żydów, co stanowiło blisko 40% mieszkańców miasta. II wojna światowa przyniosła zagładę niemalże całej żydowskiej populacji Kielc. Ci, którzy wrócili do swoich domów po wojnie i przeżyli pogrom w lipcu 1946 roku, wyemigrowali.

PROJEKT

Projekt realizujemy już trzeci rok, wszyscy interesujemy się historią naszego miasta. Staramy się odnaleźć wątki wielokulturowe w historii Kielc, przywrócić pamięć o ich dawnych mieszkańcach stanowiących jego integralną część. Interesujemy się również religią, historią i kulturą narodu żydowskiego, a także jego tradycjami, które poznajemy poprzez realizację zadań projektu.

Tym razem nasze działania chcemy skierować w stronę odkrywania historii naszego miasta związanej z jego dawnymi mieszkańcami. Będziemy szukać śladów historii kieleckich Żydów, chodząc po naszych ulicach...

Edukacja rówieśnicza

Młodzież zaplanowała wykonanie makiety będącej rekonstrukcją kieleckiego getta, która zostanie stworzona na podstawie jego mapy znajdującej się w miejscowym Archiwum Państwowym.

Odtworzymy historię dawnych ulic, domów, miejsc, które znamy. Przygotujemy informatory w formie książeczki, w której opiszemy historię getta kieleckiego i dawnych ulic naszego miasta.

Ponadto uczniowie przygotowali tablicę przedstawiającą noblistów pochodzenia żydowskiego oraz książkę kucharską „Palce lizać”, zawierającą przepisy na wybrane przez nich potrawy kuchni żydowskiej podawane podczas świąt żydowskich.

Młodzież zaplanowała także przeprowadzenie lekcji poświęconych historii, kulturze, tradycji i religii żydowskiej, przygotowanych na podstawie materiałów dydaktycznych opracowanych przez Dom Anny Frank i Centrum Polsko-Niemieckie w Krakowie.

Uczniowie zaplanowali także zorganizowanie warsztatów tańca żydowskiego, do których zaprosili kolegów i koleżanki ze szkoły oraz wycieczki do Muzeum Historii Kielc, aby obejrzeć wystawę poświęconą kieleckim Żydom.

Miejsca pamięci

Młodzież zaopiekowała się również cmentarzem żydowskim w Kielcach.

SOBKÓW Gimnazjum Publiczne im. Jana Pawła II

Miasto Sobków zostało założone na terenach dawnej wsi Nida w 1563 roku, jednak prawa miejskie zostały mu odebrane w 1869 r. za udział obywateli w powstaniu styczniowym. W XVII wieku sprowadzili się tu Żydzi i szybko zaczęli dominować w strukturze społecznej miasta. W XVIII wieku sobkowscy Żydzi mieli już swój własny cmentarz. W 1939 roku Sobków został zajęty przez Niemców, którzy w grudniu 1940 roku utworzyli tu getto. Przebywało w nim około 800 Żydów. 28 sierpnia 1942 roku wszyscy zostali przewiezieni do getta w Jędrzejowie, a następnie w październiku tego samego roku do obozu zagłady w Treblince.

PROJEKT

Uczniowie pod kierunkiem nauczycieli zaznajamiali się ze świętami i zwyczajami żydowskimi. Zaplanowali także poznanie historii Żydów w swoim regionie. Zbierali informacje o ich życiu oraz opiekowali się cmentarzem żydowskim.

W kolejnym etapie projektu planujemy wydać pracę badawczą, która będzie zawierała losy Żydów polskich mieszkających przed wojną i w czasie jej trwania w Sobkowie oraz niektórych wsiach należących do gminy. Nadal również będziemy opiekować się cmentarzem żydowskim, który znajduje się w naszej miejscowości.

STARACHOWICE

Starachowickie Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych – Gimnazjum Niepubliczne

Starachowice są miastem powiatowym w województwie świętokrzyskim. Mimo że ich historia sięga XV wieku, to jednak obecna nazwa została nadana dopiero w wieku XIX. Wtedy też rozpoczęło się żydowskie osadnictwo w mieście i rozwijało aż do czasów II wojny światowej. W lutym 1941 roku Niemcy założyli tu getto, w którym prócz Żydów starachowickich zgromadzili także ludność z Łodzi i Płocka. Po likwidacji getta, która nastąpiła 27 października 1942 roku, około 4,5 tysiąca Żydów zostało wywiezionych do obozu zagłady w Treblince. Tych, których ocalono, umieszczono w pobliskim przyzakładowym obozie pracy.

PROJEKT

W ramach projektu młodzież zaplanowała szereg zadań mających na celu zapoznanie się z historią Starachowic, ze szczególnym uwzględnieniem historii społeczności żydowskiej w mieście. Uczniowie zamierzają również przeprowadzić wywiady z ludźmi pamiętającymi przedwojenne czasy oraz odwiedzić cmentarz żydowski na Wzgórzu Trzech Krzyży w Starachowicach i otoczyć go opieką.

Edukacja rówieśnicza

Realizację programu „Przywróćmy Pamięć” uczniowie rozpoczęli od lekcji historii w Izbie Pamięci Żydów Wierzblickich w Starachowicach, którą poprowadził pasjonujący się tematyką żydowską pan Frankiewicz.

Uczniowie dowiedzieli się o bogatej historii Wierzbnika (nazwa miasta do 1939 roku), który nierozdzielnie związany jest z kulturą żydowską. Do II wojny światowej 40% mieszkańców miasteczka stanowili Żydzi, którzy utrzymywali się z handlu. Istniała tu także synagoga i szkoła żydowska. Tragiczny los spotkał wierzblickich Żydów w czasie II wojny światowej – większość z nich została wywieziona do obozów koncentracyjnych.

Warmińsko-mazurskie

GOŁDAP Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy

Gołdap to miasto powiatowe położone na granicy z Rosją, nad jeziorem o tej samej nazwie. Jej historia sięga XVI w.

PROJEKT

Uczniowie postanowili zebrać wszelkie możliwe dane i materiały dotyczące historii gołdapskich Żydów, aby wiedzę tą podzielić się z rówieśnikami i mieszkańcami miasta.

Edukacja rówieśnicza

Młodzież podjęła się zebrania dokumentacji historycznej o Żydach mieszkających i żyjących w Gołdapi w celu zorganizowania dwóch wystaw: w szkole oraz w Muzeum Gołdapskim.

Młodzi liderzy regionu

Uczniowie zamierzają także nawiązać współpracę z podobnym ośrodkiem lub szkołą w Izraelu w ramach współpracy miast partnerskich.

Miejsca pamięci

Młodzież podjęła opiekę nad cmentarzem żydowskim.

PASŁĘK Zespół Szkół Ekonomicznych i Technicznych i Gimnazjum nr 1

Pasłęk jest miastem w powiecie elbląskim. Jego historia sięga wczesnego średniowiecza, kiedy to istniał w tym miejscu gród pruskiego plemienia Pogezanów. Żydzi zaczęli osiedlać się w Pasłęku w XVIII w., jednak nigdy nie stworzyli zbyt licznej społeczności. Ich liczba sukcesywnie malała od I wojny światowej. W czasie II wojny żyła w mieście już tylko jedna rodzina żydowska.

PROJEKT

Młodzież zaplanowała propagowanie wiedzy o historii i kulturze Żydów wśród uczniów i mieszkańców miasta i gminy Pasłęk. Podjęła również opiekę nad cmentarzem żydowskim.

Wielkopolskie

MUROWANA GOŚLINA

Gimnazjum nr 1 im. Hipolita Cegielskiego oraz Gimnazjum nr 2 im. Jana Kochanowskiego

Murowana Goślina to miasto położone w powiecie poznańskim, którego historia sięga XII w. Żydzi mogli osiedlać się tu od XVIII w, jednak dopiero w wieku XIX liczba ludności żydowskiej w mieście znacząco wzrosła. Na początku XX wieku Żydzi zaczęli emigrować i w przededniu II wojny światowej mieszkało ich tu zaledwie dziesięciu.

PROJEKT

Chcielibyśmy pokazać mieszkańcom Murowanej Gośliny elementy tworzące wielokulturową przeszłość miasta, jego różnorodność narodowo-religijną budowaną przez Polaków, Żydów oraz Niemców. Pragniemy na nowo odkryć ślady żydowskie i niemieckie w Murowanej Goślinie. Dla młodych mieszkańców naszego miasta ważne jest doświadczenie spotkania z rówieśnikami z innego kraju, wspólna wymiana poglądów na temat wartości. Działania warsztatowe wspomagają nas w doskonaleniu umiejętności plastycznych, muzycznych, wokalnych oraz tanecznych.

W tegorocznej edycji programu „Przywróćmy Pamięć” młodzież koncentrowała się na zagadnieniach związanych z tolerancją oraz pokojowym współżyciem wielokulturowej społeczności w przedwojennej Murowanej Goślinie.

Edukacja rówieśnicza

W dniach od 4 do 8 sierpnia 2008 roku w Murowanej Goślinie odbyły się międzynarodowe warsztaty ekumeniczne „bien” (Baltic Intercultural and Ecumenical Network) pt. „Wartości, które łączą przeszłość z teraźniejszością”. Przez trzy dni młodzi ludzie z Polski, Rosji, Litwy, Niemiec i Szwecji uczestniczyli w warsztatach na temat tolerancji, pamięci oraz przyjaźni – trzech uniwersalnych wartości, które w przeszłości łączyły mieszkańców Murowanej Gośliny. Wyżej wymienionym wartościom zostały przypisane symbole: synagoga, cmentarz ewangelicki oraz wóz ochotniczej straży pożarnej.

Uczniowie zorganizowali również konkurs fotograficzny pt. „Śladami wielokulturowości w Murowanej Goślinie”.

Historia w sztuce

W ramach projektu młodzież z goślińskich gimnazjów pod kierunkiem p. Elwiry Springer odtworzyła na płótnie miasto z końca XIX wieku: uczniowie namalowali goślińską synagogę, miejsce polsko-niemieckich spotkań – „Hotel de Posen”, sklep spożywczy „Zgoda” oraz nagrobki z cmentarza ewangelickiego. W ten sposób Murowana Goślina na chwilę powróciła do swych korzeni. Płótna zostały zaprezentowane mieszkańcom tak, by wszyscy doświadczyli wielokulturowości swego miejsca zamieszkania.

Młodzi liderzy regionu

Ważnym punktem projektu była uroczystość odsłonięcia tablic upamiętniających społeczność żydowską oraz niemiecką Murowanej Gośliny. Uroczystość poprzedzało nabożeństwo ekumeniczne w Kościele poewangelickim pod wezwaniem św. Ducha przy ulicy Dworcowej, w którym uczestniczyli przedstawiciele różnych kościołów chrześcijańskich. Do modlitwy włączyli się także członkowie Poznańskiej Gminy Żydowskiej: przewodnicząca gminy – pani Alicja Kobus, dr Zdzisław Gałyński oraz dr Eugeniusz Szydłowski.

W trakcie nabożeństwa mogliśmy usłyszeć fragment z Genesis o Abramie, który stał się protoplastą Izraela. Wersety Księgi Rodzaju zostały odczytane we wszystkich językach uczestników warsztatów (hebrajski, angielski, polski, niemiecki, rosyjski). Uroczystość ubogacił śpiew Aleksandry Stefaniuk. Po nabożeństwie odbyło się odsłonięcie dwóch tablic upamiętniających społeczność żydowską i ewangelicką Murowanej Gośliny.

Usłyszmy historię

Uczniowie klas trzecich, z inicjatywy Koła Wielokulturowości, uczestniczyli w niezwykłym spotkaniu z gościem z Izraela – Schlomo Wolkowiczem, ocalałym z Holocaustu.

Nasze gimnazjum stało się pierwszą polską szkołą, do której przybył Schlomo. Gość przemawiał do młodzieży, która przez 1,5 godziny w wielkim skupieniu oraz przejęciu wsłuchiwała się we wstrząsającą i wzruszającą historię 18-letniego chłopaka, który cudem przeżył piekło II wojny światowej. Uczniowie mieli szansę poznania bezpośredniej relacji świadka, osobistego doświadczenia historii, która nie jest wyłącznie zbiorem dat i liczb. Jest to tym cenniejsze, że świadkowie tamtego czasu szybko już odchodzą i za kilka lat nie będzie ich wśród nas.

OSTRÓW WIELKOPOLSKI

Stowarzyszenie Kulturalno-Edukacyjne Ostrów Wielkopolski Zachodni

Ostrów Wielkopolski jest miastem powiatowym położonym w Kaliskiem. Jego historia sięga X wieku. Żydzi zaczęli się tu osiedlać w XVIII w. Ich liczba rosła aż do I wojny światowej, podczas której Żydzi zaczęli emigrować z miasta. Przed II wojną światową mieszkało ich tu zaledwie sześćdziesięciu.

PROJEKT

Udział w projekcie to wartościowe wykorzystanie czasu wolnego młodych ludzi. Chcemy stworzyć im poczucie bezpieczeństwa, dać możliwość wykorzystania ich umiejętności twórczych, wyzwalając w ten sposób motywację do poznawania świata, pogłębiania wiedzy i świadomości w zakresie problemów współczesności. Chcemy również poprzez wspólną pracę bardziej zintegrować mieszkańców naszego miasta. Z uwagi na to, iż nasze stowarzyszenie to centrum wszelkich inicjatyw promieniujących na lokalną społeczność, pragniemy poprzez realizację projektu korzystać z ambicji i entuzjazmu młodych ludzi, by lepiej przygotować ich do życia we współczesnym świecie, pozwolić lepiej zrozumieć jego problemy i współzależności pomiędzy ich życiem a życiem innych ludzi na ziemi.

Młodzież należąca do ostrowskiego Stowarzyszenia w ramach pracy nad programem „Przywróćmy Pamięć” miała okazję uczestniczyć w różnorodnych wydarzeniach mających na celu zapoznanie z kulturą żydowską. Uczniowie obejrzeli między innymi występy zespołów tańca i śpiewu. Planują także wycieczki do synagog i na żydowskie cmentarze, a także do muzeów i Ambasady Izraela.

Edukacja rówieśnicza

Stowarzyszenie zorganizowało konferencję na temat różnic religii żydowskiej i chrześcijańskiej oraz antysemityzmu, na które zaproszeni zostali nauczyciele historii i edukacji obywatelskiej ze szkół podstawowych i gimnazjalnych z Ostrowa Wielkopolskiego, jak również przedstawiciele lokalnych władz oświatowych. Młodzież szkolną zaproszono do wzięcia

udziału w prelekcji na temat życia Żydów oraz ich tradycji i zwyczajów. Zaplanowane zostały również inne wydarzenia mające na celu integrację i uwrażliwienie na kwestie tolerancji i wielokulturowości.

W ramach obchodów Roku Dialogu Międzykulturowego w Polsce zorganizowany zostanie dla mieszkańców osiedla „Nowe Parcele” happening, w którym weźmie udział około 500 osób. Mieszkańców naszego miasta zaprosimy na specjalnie przygotowaną wystawę w ostrowskiej synagodze pt.: „Śladami polskich Żydów”, która będzie podsumowaniem naszej pracy nad projektem. We współpracy z Aresztem Śledczym w Ostrowie Wielkopolskim, Stowarzyszeniem Miłośników Synagogi oraz Szkołą Podstawową nr 7 im. gen. J. Bema przygotowany zostanie i wydany biuletyn pt.: „Śladami polskich Żydów”.

POZNAŃ Gimnazjum nr 6

Poznań, stolica Wielkopolski, istnieje od wczesnego średniowiecza. Żydzi osiedlali się w nim już w XIII w. i wtedy też zaczęła się kształtować dzielnica żydowska, która przetrwała do XX wieku. Pogłoski o zbliżającej się II wojnie światowej były powodem emigracji Żydów poznańskich do Niemiec. W momencie wybuchu wojny ludność żydowska, która pozostała w mieście, stanowiła zaledwie 1-1,5% całego społeczeństwa.

PROJEKT

Jesteśmy uczniami trzech klas Gimnazjum nr 6 w Poznaniu. Lubimy historię, kochamy teatr i to właśnie droga przez teatr doprowadziła nas do tego projektu!

Problematyką żydowską zajmujemy się już od pierwszej klasy gimnazjalnej. Zdecydowaliśmy się dołączyć do programu „Przywróćmy Pamięć”, żeby móc dzielić się obserwacjami i doświadczeniami z innymi okolicznymi szkołami, aby poszerzać horyzonty, wymieniać się doświadczeniami, motywować siebie i innych do przeciwdziałania antysemityzmowi, uczyć siebie i innych tolerancji, dostrzegać i wskazywać drogi porozumienia, poznawać kulturę, obyczaje, historię Narodu Żydowskiego, a także by móc nauczyć o tym innych.

W ramach projektu młodzież zaplanowała poznawanie kultury żydowskiej – kuchni, tańców, zwyczajów, religii i muzyki. Uczniowie zamierzają wędrować śladami Żydów poznańskich i szukać śladów tej społeczności, rozmawiać z przedstawicielami Gminy Żydowskiej, poznawać problematykę Holokaustu poprzez film i literaturę, a także organizować spotkania, podczas których będą mogli rozmawiać z rówieśnikami i zaproszonymi gośćmi na temat tolerancji.

Historia w sztuce

Młodzież zaplanowała zorganizowanie wydarzeń kulturalnych mających przybliżyć zaproszonym gościom historię, kulturę i tradycję żydowską. Uczniowie przygotowują wystawy i widowiska teatralne poświęcone lokalnej społeczności żydowskiej.

Chcemy przygotować spektakl opowiadający o życiu zwyczajnej żydowskiej rodziny i zorganizować festiwal kultury żydowskiej, na którym poczęstujemy naszych gości żydowskim jedzeniem, zatańczymy w rytm żydowskiej muzyki, zaśpiewamy Hava Nagila!

Edukacja rówieśnicza

Uczniowie odwiedzili Gminę Wyznaniową Żydowską w Poznaniu, a także zaplanowali wycieczki do Muzeum Auschwitz - Birkenau oraz Domu Konferencji w Berlinie.

POZNAŃ Szkoła Podstawowa nr 7

PROJEKT

Cały poprzedni rok szkolny nauczyciele z poznańskiej Szkoły Podstawowej nr 7 poświęcili na przybliżanie uczniom kultur innych narodowości i religii. Młodzież uczyła się m.in. o zwyczajach i świętach żydowskich. W tym roku uczniowie chcieliby się skupić na poznawaniu świąt światła. Młodzi poznawanie poszukują podobieństw pomiędzy kulturami polską i żydowską, zdobywają wiedzę dotyczącą symboliki judaistycznej, uczą się podstawowych słów języka jidysz oraz poznają historię narodu żydowskiego i Izraela.

Całoroczną pracę uczniów ma zakończyć Dzień Kultury Żydowskiej, podczas którego zostanie sprawdzona ich wiedza. Działania młodzieży ma również sfinalizować zorganizowanie przedstawienia stworzonego na kanwie kilku fragmentów utworu Szolema Alejchema pt. „Skrzypek na dachu” oraz wystawa prac plastycznych i zbiorów uczniów.

ZBĄSZYŃ Gimnazjum

Zbąszyń jest miasteczkiem w zachodniej Polsce. Jego historia sięga średniowiecza. Osadnictwo żydowskie rozpoczęło się tu już w XVIII w. W połowie XIX w. Żydzi stanowili jedną czwartą populacji miasta, jednak z czasem liczba ta malała i przed II wojną światową w Zbąszyniu mieszkało zaledwie kilkunastu Żydów. W 1938 r. Niemcy rozpoczęły akcję oczyszczania okupowanych ziem z ludności pochodzenia żydowskiego. W październiku 1938 roku hitlerowcy przewieźli przez granicę polsko–niemiecką około 17 tys. Żydów pochodzenia polskiego. Blisko 9 tys. Żydów zostało przesiedlonych na stronę polską do granicznego wówczas Zbąszynia, jednak ponad 3 tysiące dość szybko opuściło miasto. Liczący wówczas ponad pięć tysięcy mieszkańców Zbąszyń wykazał się wielką i humanitarną postawą, organizując dla przybyłych Żydów miejsca noclegowe i wyżywienie. Stopniowo, do sierpnia 1939 r., wszystkim z 6 tysięcy przebywających w mieście wysiedleńców udało się wyjechać za granicę lub w głąb Polski.

PROJEKT

Młodzież zbąszyńskiego Gimnazjum chciała przypomnieć lokalnej społeczności o wydarzeniach Nocy Kryształowej z 1938 roku, dlatego też w ich 70. rocznicę przypadającą w tym roku uczniowie udali się w okolice dworca PKP, gdzie ułożyli z polnych kamieni kurhan upamiętniający tamte tragiczne zajścia. Pomiędzy kamienie zostały włożone listy i wiersze młodych ludzi adresowane do wypędzonych Żydów.

Pamięć w sztuce

Młodzież uczestniczyła w warsztatach teatralnych, których efektem jest przygotowanie spektaklu poruszającego problematykę tolerancji we współczesnym świecie. Przedstawienie pt. „Nie pozostanie po nas nikt” ma być przeplatane fragmentami listów Greta Schiffmann – szesnastoletniej dziewczyny, która znalazła się w kilkutysięcznej grupie Żydów deportowanych z III Rzeszy i przygarniętych przez mieszkańców Zbąszynia.

Edukacja rówieśnicza

W październiku nauczyciele uczestniczyli w sesji naukowej poświęconej pamięci polsko–żydowskiej, zaś uczniowie przez cały rok szkolny będą wspólnie realizować projekt „Tolerancja poprzez poznanie i zrozumienie”. Gimnazjaliści wykonają makiety synagog, spotkają się z przedstawicielem Gminy Żydowskiej w Poznaniu oraz zorganizują wystawę swoich projektów edukacyjnych pt. „Wkład Żydów w rozwój światowej nauki, kultury i sztuki”. Ponadto młodzież zaplanowała dalsze poszukiwania śladów społeczności żydowskiej w Zbąszyniu oraz przygotowanie w zespołach prezentacji na temat: „Historia i dzień dzisiejszy Izraela”.

Młodzi liderzy regionu

W szkole uczniowie mieli okazję obejrzeć wystawę: „Żydzi w Polsce. Swoi czy obcy?” przygotowaną we współpracy ze Stowarzyszeniem Centrum Polsko–Niemieckie w Krakowie. W kinie miejskim „Obra”, wspólnie ze Stowarzyszeniem „Żydowskie Motywy”, gimnazjaliści planują zorganizowanie Repliki Festiwalu „Żydowskie Motywy”.

Do udziału w uroczystościach zaprosimy młodzież z całej Wielkopolski. Zaprezentowane zostaną efekty wielomiesięcznej pracy młodzieży naszej gminy. Będzie możliwość spotkania z artystami, z wybitnymi osobowościami narodu żydowskiego oraz ludźmi nauki zajmującymi się tematyką Holokaustu.

Zachodniopomorskie

SZCZECIN Zespół Szkół nr 5 im. Józefa Wybickiego

Szczecin jest stolicą województwa zachodniopomorskiego. Istnieje, jak podają źródła, już od czasów antycznych. Żydzi zaczęli się tu osiedlać na początku XIX wieku. W 1927 roku mieszkało tu ponad 6300 Żydów, jednak represje ze strony władz III Rzeszy spowodowały ich emigrację. Noc Kryształowa ostatecznie położyła kres egzystencji przedwojennego społeczeństwa żydowskiego w Szczecinie. Po wojnie miasto zasiedlili między innymi żydowscy repatrianci ze Związku Radzieckiego. Dziś w mieście istnieje kilkudziesięcioosobowa Gmina Wyznaniowa Żydowska oraz Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów.

PROJEKT

Uczniowie XVIII Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie, którzy po raz pierwszy biorą udział w programie „Przywróćmy Pamięć”, należą do koła historycznego „Herodot”.

Młodzież postanowiła poznawać historię szczecińskich Żydów wspólnie z Gminą Wyznaniową Żydowską. W tym celu uczniowie zaprosili panią Różę Król na spotkanie, podczas którego poznawali religię, obyczaje, historię i kulturę żydowską, która, jak sami mówią, *ma głębokie korzenie w historii Szczecina, a ludność pochodzenia żydowskiego, zarówno w okresie przedwojennym, jak i powojennym, miała ogromne znaczenie dla miasta w jej rozwoju.*

Licealiści planują także zorganizowanie wycieczki edukacyjnej śladami szczecińskich Żydów. Zamierzają zwiedzić przede wszystkim Niebuszewo, w którym mieszkało najwięcej ludności żydowskiej.

Teksty i zdjęcia: www.pamiec.fodz.pl

Redakcja: Agnieszka Kargol, Agata Tomaszewska, Katarzyna Sioma

Opracowanie graficzne i skład: rzeczyobrazkowe.pl

© Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, 2008

ISBN 978-83-61306-88-7

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego założona została w marcu 2002 roku przez Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP (ZGWŻ) oraz Światową Organizację Żydowską ds. Restytucji (WJRO). Fundacja działa na tych terenach, którymi, z racji zbyt dużej odległości, trudno jest się zajmować gminom żydowskim.

Z mandatu ZGWŻ Fundacja zajmuje się odzyskiwaniem obiektów stanowiących przed II wojną światową własność gmin żydowskich, a także zarządza nimi, przeprowadza renowacje i otacza opieką relikty materialnego dziedzictwa Żydów polskich. Naszym priorytetem jest ochrona cmentarzy: we współpracy z innymi organizacjami i osobami prywatnymi doprowadziliśmy do upamiętnienia, ogrodzenia i uratowania przed zniszczeniem kilkunastu cmentarzy żydowskich (m.in. w Zakopanem, Kozienicach, Mszczonowie, Kłodzku, Iwaniskach, Strzegowie, Dubience, Kolnie, Iłży, Kańczudze). Działania Fundacji obejmują także rewitalizację szczególnie ważnych i wartościowych zabytków dziedzictwa żydowskiego. Do takich obiektów należą m.in. synagogi w Kraśniku, Rymanowie oraz synagoga w Zamościu.

Nasza działalność na rzecz ochrony dziedzictwa nie może jednak ograniczać się do samej tylko opieki nad poszczególnymi obiektami; równie ważna jest dbałość o poszerzanie wiedzy na temat historii Żydów, którzy przez wieki współtworzyli dziedzictwo kulturowe Polski. Do najważniejszych działań edukacyjnych Fundacji należy program „Przywróćmy Pamięć”. Mamy nadzieję, że dzięki udziałowi w tym programie młodzi ludzie zaczną nie tylko dostrzegać i cenić wielokulturowe dziedzictwo swojego regionu, ale też zrozumieją, jak ważny jest szacunek i zrozumienie dla innych kultur.

Więcej informacji na temat Fundacji: www.fodz.pl

Program edukacyjny „Przywróćmy Pamięć”: www.pamiec.fodz.pl

Program „Przywróćmy Pamięć” wspierają:

Program „Przywróćmy Pamięć” jest współfinansowany ze środków otrzymanych od Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

Nad Programem „Przywróćmy Pamięć” honorowy patronat sprawują Kuratorzy Oświaty wszystkich województw.